ଅଧ୍ୟାୟ ୧୪

ପାଠର ନାମ–ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକସାହିତ୍ୟ

ଗଠନକ୍ରମ

୧୪.୦ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୧୪.୧ ଉପକ୍ରମଣିକା

୧୪.୨ ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମାଂଶ

୧୪.୨.୧ ମୂଳପାଠଗତ ପ୍ରଶ୍ନ

୧୪.୨.୨ ବ୍ୟାକରଣଗତ ପ୍ରଶ୍ନ

୧୪.୩ ମୂଳପାଠର ଦ୍ୱିତୀୟାଂଶ

୧୪.୩.୧ ମୂଳପାଠର ଦ୍ୱିତୀୟାଂଶରୁ ପ୍ରଶ୍ନ

୧୪.୩.୨ ବ୍ୟାକରଣଗତ ପ୍ରଶ୍ନ

୧୪.୪ ମୂଳପାଠର ତୃତୀୟାଂଶ

୧୪.୪.୧ ମୂଳପାଠର ତୃତୀୟାଂଶରୁ ପ୍ରଶ୍ନ

୧୪.୪.୨ ବ୍ୟାକରଣଗତ ପ୍ରଶ୍ନ

୧୪.୪.୩ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣପାଠର ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧୪.୫ ସାରାଂଶ

୧୪.୬ ଶବ୍ଦାର୍ଥ

୧୪.୭ ପଠନ ଅଭ୍ୟାସ

୧୪.୮ ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀର ଉତ୍ତର

୧୪.୯ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧୪.୦ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରାୟ ସବୁଦେଶରେ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ମେଷ ଘଟିଥିଲା ଲୋକସାହିତ୍ୟ ରୂପରେ । ଅଗଣିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୁଖଦୁଃଖର ଅନୁଭୂତି, ସ୍ନେହ-ମମତା, କ୍ରୋଧ-ହିଂସା, ବିଶ୍ୱାସ-ଅବିଶ୍ୱାସ, ଧର୍ମ-ଧାରଣା, ଚିନ୍ତା-ଚରିତ୍ର, ଆମୋଦ-ପ୍ରମୋଦ ପ୍ରଭୃତି ସେମାନଙ୍କର ନିଃଶ୍ୱାସ-ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଓ ରକ୍ତଧାରା ପରି ଜୀବନ ସହିତ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ରହିଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ହୃଦୟର ଆବେଗ ଉଛୁଳି ଉଠେ, ସେତେବେଳେ ଛନ୍ଦରେ, ଗୀତ ଆକାରରେ, କଳ୍ପନାରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇ କଥା ଆକାରରେ ଅଥବା ନୃତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ, ନାଟକ ଆକାରରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରେ । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସବୁ ଦେଶରେ ଏହିପରି ଲୋକ ଅଧିକାଂଶ ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଶାସ୍ତ୍ର-ପୁରାଣର ଦର୍ଶନ, ନୀତିବାଣୀ ଓ ଚରିତ୍ରବତ୍ତା ଅଖଣ୍ଡ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥାଏ । ଦେବତାଙ୍କର ଅଲୌକିକ ମହିମାରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅଖଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱାସ । ସାଧାରଣ ଜୀବନରେ ମିତ୍ରତା, ଶତ୍ରୁତା, ସୁଘଟଣା-ଦୁର୍ଘଟଣା, ହିଂସା-ଈର୍ଷା, ଯୁଦ୍ଧ-ଶାନ୍ତି, ବେଦନା-ସମ୍ବେଦନା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ପ୍ରଭୂତ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥାଏ । ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ଜୀବନ ସେମାନଙ୍କର ପୋଥି । ସେଥିରୁ ସେମାନେ ସାହିତ୍ୟ ପାଇଁ ଉପାଦାନ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ଲୋକସାହିତ୍ୟ କୃତ୍ରିମ ନହୋଇ ପ୍ରାକୃତିକ, ନିର୍ଜୀବ ନହୋଇ ଜୀବନ୍ତ, ନୀରସ ନହୋଇ ସରସ । ଜୀବନ ସହିତ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ ଅତୀବ ନିବିଡ଼ । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସାହିତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଶାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପାରିବାରିକ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନଧାରା କିପରି ଫୁଟି ଉଠିଛି, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଅବହିତ କରାଇବା ଓ ଏଭଳି ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ କିପରି ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ଦର୍ଶାଇବା ହେଉଛି 'ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସାହିତ୍ୟ' ପାଠ ଉପସ୍ଥାପନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

୧୪.୧ ଉପକ୍ରମଣିକା

ଲୋକସାହିତ୍ୟ କହିଲାବେଳେ ଆମେ ଯେଉଁ 'ଲୋକ' ଶବ୍ଦଟି ବ୍ୟବହାର କରୁ ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସର୍ବସାଧାରଣ ଅଶିକ୍ଷିତ ଜନତା । ମୁଖ୍ୟତଃ, ପଲ୍ଲୀର ଏଭଳି ଜନତାକୁ ଲୋକ (Folk) ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଲୋକ ଅଶିକ୍ଷିତ ନିରକ୍ଷର, କିନ୍ତୁ ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ନୀରସ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ପାଠପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଅସାଧାରଣ ସ୍ମୃତି ସେମାନଙ୍କର ପାଠଶାଳା, ଜ୍ଞାନ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାୟତନର ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ନହୋଇ ଅଭିଜ୍ଞତା-ପ୍ରସୂତ ଓ ଶ୍ରୁତି-ନିର୍ଭରଶୀଳ । ବିଦଗ୍ଧମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନେ କାଗଜ କଲମରେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟରୁ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ ଭାବରେ ନିଃସୃତ ସାହିତ୍ୟ ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରି ଅସଂଖ୍ୟ ହୃଦୟରେ ଲେଖି ହୋଇଯାଏ । ଲୋକ-ସାହିତ୍ୟ ଲୈଖିକ ସାହିତ୍ୟ ନହୋଇ ମୌଖିକ ସାହିତ୍ୟ । ଏହା ସ୍ମୃତିରୁ ସ୍ମୃତିରେ, ମୁଖରୁ ମୁଖରେ, ଶ୍ରୁତିରୁ ଶ୍ରୁତିରେ ଓ ହୃଦୟରୁ ହୃଦୟରେ ସୃଷ୍ଟି ଓ ପ୍ରସାର ଲାଭକରେ । ଅନେକ ସମୟରେ ବିଦଗ୍ଧ ସାହିତ୍ୟ ଲୋକ ହୃଦୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ଓ ଅନେକ ସମୟରେ ଲୋକସାହିତ୍ୟ ବିଦଗ୍ଧ ହୃଦୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ।

ଗଠନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଲୋକସାହିତ୍ୟକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ, ଯଥା— ଲୋକଗୀତ, ଲୋକକାହାଣୀ, ଲୋକନାଟ୍ୟ ।

ଲୋକଗୀତ

ଲୋକଗୀତରେ ଲୋକ ହୃଦୟର ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ସ୍ଫୁରଣ ଘଟିଥାଏ । ଏଥିରେ ସାମାଜିକ ଭାବ-ଧାରାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବେଶି ପରିମାଣରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ଛନ୍ଦର ସ୍ପନ୍ଦନରେ ଏହା ଲୀଳାୟିତ, ଅଥଚ ଏ ଛନ୍ଦରେ ବାଧ୍ୟବାଧକତା ବା ଶୃଙ୍ଖଳା ନାହିଁ । ପାହାଡ଼ିଆ ଝରଣା ପରି ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ କେତେବେଳେ ବନ୍ଧୁର ତ, କେତେବେଳେ ସମତଳ ପଥରେ ଆଗେଇଯାଏ, କେତେବେଳେ କଳତାନ, କେତେବେଳେ ପ୍ରପାତର ଝର୍ଝର ଓ କେତେବେଳେ ଶାନ୍ତ ନିଃସ୍ୱନ ସୃଷ୍ଟିକରେ । 'ଅକ୍ଷର ଗଣିବ ହାତରେ, ତେବେ ଯେ ଲେଖିବ ପତରେ' ନୀତି ଲୋକଗୀତ ପାଇଁ ଆଦୌ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ହୁଏତ ସାହିତ୍ୟର କଳାତ୍ମକ ମୂଲ୍ୟ ନଥାଏ କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଥାଏ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା, ଅସାଧାରଣ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ, ସର-ସତା, ରସିକତା ଓ ହୃଦୟବତ୍ତା । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୃତ୍ତ, ରାଗ, ରାଗିଣୀ, ତାଳ, ଲୟରେ ଆବଦ୍ଧ ପଲ୍ଲଳ ନହୋଇ ଏହା ଏକ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ସୈଚ୍ଛିକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ନିର୍ଝରିଣୀ । ଏହାର ଭାବଧାରାରେ ଅର୍ଥର ଜଟିଳତା ନାହିଁ । ଅଛି ଭାବୋଚ୍ଛ୍ୱାସର ସହଜ ସରଳ ପରିପ୍ରକାଶ ।

ଲୋକକାହାଣୀ

ଲୋକକାହାଣୀ ହେଉଛି ରସାତ୍ମକ କଥା । ମନରୁ ମନକୁ, ମୁଖରୁ ମୁଖକୁ ଏହାର ଗତି । ଏଥିରେ ଭରିରହିଥାଏ ବାସ୍ତବ ସମାଜର ଜୀବନଧାରାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଘଟଣା ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ସଙ୍ଗକୁ ଅଲୌକିକତା, କଳ୍ପନାବିଳାସିତା ଓ ଅବାସ୍ତବତା । ଏହା ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଜୀବନ-ଜିଜ୍ଞାସା, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟପିପାସା ଓ ରସଲାଳସାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରି ବିକାଶଲାଭ କରିଅଛି । ଏଥିରେ ଦୁର୍ବୋ-ଧ୍ୟତା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଅଛି ସଂଶୟାଚ୍ଛନ୍ନତା ଓ ବିସ୍ମୟ । ଏଥିରେ ନାହିଁ ବିଦଗ୍ଧତା କିନ୍ତୁ ଅଛି ଜୀବନ ସ୍ରୋତ । ଜୀବନ ସାଥିରେ ସମାନ ଭାବରେ ପାଦ ପକାଇ ଗତି କରି ଆସିଛି ଲୋକକାହାଣୀ । ବିଦଗ୍ଧ ଗଳ୍ପ ବେଳେବେଳେ ସମାଜଧାରାଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଏ କିନ୍ତୁ ଲୋକକାହାଣୀ ସମାଜ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଓ ଏହାର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ । ବିଦଗ୍ଧ ଗଳ୍ପ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀର କିନ୍ତୁ ଲୋକ-କାହାଣୀ ସାର୍ବଜନୀନ । ବିଦଗ୍ଧ ଗଳ୍ପ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଲୋକ-କାହାଣୀ ସର୍ବକାଳୀନ । ଏହା ନିତ୍ୟ ନୂତନ ।

ଲୋକଗୀତ ଅନେକ ସମୟରେ ଓ ଅନେକଙ୍କର ଆଦର ପାଇ ନପାରେ କିନ୍ତୁ ଲୋକକାହାଣୀ ସବୁ ସମୟରେ ସବୁ ଲୋକଙ୍କର ଆଦର ପାଇଥାଏ । ଲୋକଗୀତ ଯେଉଁ ରୂପରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ, ପ୍ରାୟ ଅବିକଳ ସେହି ରୂପରେ ସ୍ମୃତିରେ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥାଏ ଓ ବିଭିନ୍ନ କଣ୍ଠରେ ଗୀତ ହୋଇ-ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଲୋକକାହାଣୀ ଗୋଟିଏ ଲୋକଠାରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ପାଖକୁ ଗଲାବେଳେ ତା ରୂପ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଥାଏ । କାହାଣୀର କଙ୍କାଳଟି ମାତ୍ର ରହିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ରକ୍ତମାଂସ ମେଦ ବଦଳି ଯାଉ-ଥାଏ । କହିବା ଲୋକର କଳା ଉପରେ କାହାଣୀର ସାର୍ଥକତା ନିର୍ଭର କରେ । ରୂପ ଦେଇ ଜାଣିଲେ ଏହା ସଜଫୁଲ ପରି ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ହୋଇଥାଏ । ରୂପ ଦେଇ ନଜାଣିଲେ ଝରାଫୁଲ ପରି ମ୍ଳାନ ହୋଇଥାଏ । ସେଇଥିପାଇଁ କୁହାଯାଏ—"ମଥା ବାନ୍ଧି ଜାଣିଲେ ସୁନ୍ଦର, କଥା କହି ଜାଣିଲେ ସୁନ୍ଦର ।" ଶ୍ରୋତା

ଜଣେ କଥକଠାରୁ କାହାଣୀ ଶୁଣିବା ପରେ ନିଜେ କଥକ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ତାର ନିଜସ୍ୱ ପ୍ରତିଭା ଓ କଳ୍ପନାରେ କାହାଣୀଟିକୁ ନୂତନ ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗେଇ ପରିବେଷଣ କରିଥାଏ ।

କଥକ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଥାଆନ୍ତି । ଯଥା—ଗଳ୍ପସାଗର ଓ ଲୋକକଥକ । ଗଳ୍ପ କଥନ ଗଳ୍ପ ସାଗରଙ୍କର ଏକ ବୃତ୍ତି । ଏମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଭିନ୍ନ ଦରବାରରେ ଗଳ୍ପ ପରିବେଷଣ କରି ରାଜା ସାମନ୍ତ ଓ ପାରିଷଦ-ବର୍ଗଙ୍କର ଚିତ୍ତବିନୋଦନପୂର୍ବକ ଯଥେଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ଅର୍ଜନ କରୁଥିଲେ । କ୍ରମଶଃ ଏମାନେ ଗାଁ ଗହଳରେ ଓ ସହର ବଜାରରେ ଗଳ୍ପ ପରିବେଷଣ କରି ଜନସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ ଅର୍ଥ ଅର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣରେ ବହୁମୂଲ୍ୟର କୁଣ୍ଡଳ, ହସ୍ତରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଙ୍କଣ, ଅଙ୍ଗରେ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ, କଣ୍ଠରେ ମଧୁର ସ୍ୱର । ଏମାନଙ୍କର ବାଗ୍ମିତା, ମୁଖଭଙ୍ଗୀ, ହସ୍ତମୁଦ୍ରା, ନାଟକୀୟ ଛଟା, ସଂଳାପ, କଳ୍ପନାବିଳାସ, ରସିକତା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଚେତନା ସେମାନଙ୍କ ଦକ୍ଷତାର ମୂଳଭିତ୍ତି ହୋଇଥାଏ । କଣ୍ଠସ୍ୱରକୁ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ କୋମଳ-କର୍କଶ, ସରସ-ଗମ୍ଭୀର, ଆରୋହୀ-ଅବରୋହୀ କରି ଏମାନେ କାହାଣୀଟିକୁ ଜୀବନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ଗଳ୍ପାଂଶ ଅପେକ୍ଷା ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନାବିଳାସ ଅଧିକ । ଅତିରଞ୍ଜନ ଏମାନଙ୍କ କାହାଣୀର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଧର୍ମ ।

ଅନ୍ୟଧରଣର କଥକ ହେଉଛନ୍ତି ଲୋକକଥକ । ଏମାନେ ଅତି ସାଧାରଣ । ଏମାନଙ୍କ କଥାରେ ବର୍ଣ୍ଣନାବିଳାସ ଅପେକ୍ଷା କାହାଣୀର ମାଦକତା ବେଶି । ମୁଖରେ ନାନା ରକମର ସ୍ୱର ସୃଷ୍ଟି କରିବା ବଦଳରେ ଏମାନେ କଥାରେ ନାନା ରକମର ଯାଦୁକାରୀ ମାୟା ସୃଷ୍ଟି କରି ଶ୍ରୋତାର ମନକୁ କିଣି ନିଅନ୍ତି । କହିବାରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦ । ନାଁ, ଖ୍ୟାତି ବା ଅର୍ଥ ଅର୍ଜନରେ ସେମାନଙ୍କର ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଲାଳସା ନଥାଏ । କଥା କହୁ କହୁ ରାତି ପାହିଯାଏ, ଲମ୍ବା ବାଟ ସରିଯାଏ ।

ଲୋକନାଟ୍ୟ

ଆଧୁନିକ ନାଟକ ପାଇଁ ଯେମିତି ମଞ୍ଚ, ମଣ୍ଡପ, ପରଦା, ବିଦ୍ୟୁତ ଆଲୋକ ସଜ୍ଜା, ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଇତ୍ୟାଦିର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହିଛି, ଲୋକନାଟକରେ ସେପରି ନାହିଁ । ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଭିନେତା ନିଜେ ଜଣେ ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ । ଖୋଲା ପଡ଼ିଆ ବା ଗାଁର ଓସାରିଆ ଦାଣ୍ଡ ଲୋକନାଟ୍ୟ ପାଇଁ ଆପେ ଆପେ ଉପଯୁକ୍ତ ମଞ୍ଚ ହୋଇଯାଏ । ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛେଦରେ, ଗାଇବା ଭଙ୍ଗୀରେ, ଆବେଗ-ଉନ୍ମାଦନାରେ, ନାଚ-ଗୀତରେ; ବାଜା-ସଜାରେ ଲୋକନାଟକ ଜମିଉଠେ ।

ନାଟକଟିରେ ସାହିତ୍ୟିକ ବା ଶିଳ୍ପକଳା ଅପେକ୍ଷା ମନୋରଞ୍ଜନ ଓ ବିଭିନ୍ନ ରସ ପରିବେଷଣ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ନେଇଥାଏ । ଗଦ୍ୟ ସଂଳାପ ଅପେକ୍ଷା ପଦ୍ୟ ସଂଳାପ ବା ସଙ୍ଗୀତ ଏଥିରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥାଏ । ଦେଶର ଜାତିର ଗ୍ଲାନି ଚଳଣି, ଚିନ୍ତା-ଚରିତ୍ର, ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ସଭ୍ୟତା-ସଂସ୍କୃତି ଲୋକନାଟକରେ ବାସ୍ତବ ରୂପ ପରିଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ବିଦଗ୍ଧ ନାଟକ ଅପେକ୍ଷା ଲୋକନାଟକରେ ଜାତୀୟ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ପ୍ରତିବିମ୍ବନ ଘଟିଥାଏ ବୋଲି ଲୋକନାଟକ ସର୍ବଜନ-ପ୍ରିୟ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ । ଏଥିରେ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ବା ଅପସଂସ୍କୃତି କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ପାରେନାହିଁ । ଏଥିରେ ହୁଏତ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅଲୌକିକତା ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତାହାହିଁ ଜାତିର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭାବନାକୁ ରୂପାୟିତ କରିଥାଏ । ଏଥିରେ ପୌରାଣିକ, ଐତିହାସିକ, କିମ୍ବଦନ୍ତୀମୂଳକ ଓ କାଳ୍ପନିକ କାହାଣୀ ସ୍ଥାନଙ୍କୁ ସାମାଜିକ କାହାଣୀ ସ୍ଥାନ ପାଇଥାଏ । ଲୋକ ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଗଭୀର ଅଭିଜ୍ଞତା, ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିପୁଣତା ଓ ରସିକତା ନଥିଲେ କୌଣସି ସ୍ରଷ୍ଟା ସାର୍ଥକ ଲୋକନାଟକଟିଏ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଲୋକନାଟକ ଲୋକସାହିତ୍ୟର ଏକ ବିକଶିତ ରୂପ । ଏଥିରେ ଭାଗ ନେଉଥିବା ଅଭିନେତା-ଅଭିନେତ୍ରୀମାନେ ଅଶିକ୍ଷିତ ବା ନିରକ୍ଷର ହୋଇପାରନ୍ତି । ସ୍ମୃତିଶକ୍ତି ଥିଲେ ଏହି ନାଟକରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୋଇପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଲୋକନାଟକର ସ୍ରଷ୍ଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଶିକ୍ଷିତ ନହୋଇ କିଛି ନା କିଛି ଶିକ୍ଷା ପାଇଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଲୋକନାଟକଟିକୁ ଲେଖିଥାନ୍ତି, ତେଣୁ ଲୋକନାଟକ ଉଭୟ ମୌଖିକ ଓ ଲୈଖିକ ସାହିତ୍ୟ । ଲୋକନାଟକ ଲେଖକ ପୁରାଣ, ଇତିହାସ, କିମ୍ବଦନ୍ତୀ, ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତି ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପର୍କରେ ବେଶ୍ ଅଭିଜ୍ଞ ଥାଆନ୍ତି । ଯେଉଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ନାଟକ ରଚନା କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ରୁଚି ଅନୁଯାୟୀ କାହାଣୀ ବାଛନ୍ତି ଓ ବାସ୍ତବତାର ଭିତ୍ତି ଉପରେ ନାଟକଟିକୁ ଠିଆ କରନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଲୋକଗୀତ, ଲୋକକାହାଣୀ ଓ ଲୋକନାଟକ ସୃଷ୍ଟିଲାଭ କରିଛି । ଏଗୁଡ଼ିକରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜୀବନର ବାସ୍ତବ ରୂପାୟଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ମିଳେ । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସାହିତ୍ୟ ଭାରତ ବାହାରର ଗବେଷକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଛି । ଇଟାଲୀର ଗବେଷକ ପ୍ରଫେସର ଜିଉସେପି ଟୁଚି **(Giuseppe Tucci) 'East and West'**

ପତ୍ରିକାରେ, କର୍ଣ୍ଣେଲ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଗବେଷକ ଜର୍ଜ ଡବ୍ଲ୍ୟୁ ବ୍ରିଗସ (George W. Briggs) 'Review of Religion' ପତ୍ରିକାରେ (ସଂଖ୍ୟା XIX, March, 1915, P. 207) ଓ ଜେବା ଭିଟେଲ (Zba Vitel) ଚେକୋସ୍ଲୋଭାକିଆର ବିଜ୍ଞାନ ଏକାଡେମୀ ତରଫରୁ ପ୍ରକାଶିତ 'Archiv Orientani' (1955) ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରି ଭୂୟସୀ ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସାହିତ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ ସମାଜର ପର୍ବପର୍ବାଣୀ, ପୂଜା-ଉପାସନା ପଦ୍ଧତି, ଦେବ ବିଶ୍ୱାସ, ଆଞ୍ଚଳିକ ଲୋକାଚାର, ଲୋକଚରିତ୍ର, ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା, ପାରସ୍ପରିକ ମୈତ୍ରୀ, ଧନୀ-ନିର୍ଦ୍ଧନ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବୈଷମ୍ୟ, ନାରୀ ନିର୍ଯାତନା ଓ ଜାତିଭେଦ ପ୍ରଭୃତିର ଚିତ୍ର ଫୁଟି ଉଠିଛି ବୋଲି ଏମାନେ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି ।

୧୪.୨ ମୂଳପାଠର ପଠମାଂଶ

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଗୀତ

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଗୀତ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟ ଜୀବନର ପରିଚାୟକ । ଏଥିରେ ଜାତିର ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀର, ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରର, ବିଭିନ୍ନ ସମୟର ଓ ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ ହୋଇଛି । ଏହି ଗୀତ-ଗୁଡ଼ିକୁ ବିଭିନ୍ନ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା :—ଗାଥାଗୀତିକା, କାନ୍ଦଣା ଗୀତ, ଦୋଳି ଗୀତ, ଢୁମୋ ଗୀତ, ଚଇତିପର୍ବ ଗୀତ, ଶିଶୁ ଗୀତ, ହଳିଆ ଗୀତ, ସ୍ତୁତି, ନାଆଁଦିଆ, ଢଗ ଢମାଳି, ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଓ ବିବିଧ ।

ଗାଥା ଗୀତିକାଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଛଅ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । (୧) ପୌରାଣିକ ଗାଥା, (୨) ପୃଥିବୀ, ପ୍ରକୃତି ବା ଋତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗାଥା, (୩) ପାରିବାରିକ ଗାଥା, (୪) ଅଲୌକିକ ଗାଥା, (୫) ଯୁଦ୍ଧ ଗାଥା ଓ (୬) ଆରଣ୍ୟକ ଗାଥା । କାନ୍ଦଣା ଗୀତରେ ଝିଅର ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବାବେଳର କାନ୍ଦଣା, ବାପଘରକୁ ଫେରି ଶାଶୁଘରେ ପାଇଥିବା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଚିତ୍ରଣର କାନ୍ଦଣା, ଶାଶୁଘରେ ଥାଇ ବାପ-ଘରର ସ୍ମୃତିଚାରଣ ଓ ଶାଶୁଘରେ ପାଉଥିବା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭୂତିର କାନ୍ଦଣା ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । କନ୍ଧଘର ଝିଅ, ତେଲିଘର ଝିଅ, ଚଷାଘର ଝିଅ, ହାଟୁଆଘର ଝିଅ, ପାଇକାଳି ଘର ଝିଅର କାନ୍ଦଣାରେ ଭିନ୍ନତା ରହିଛି । ଦୋଳି ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଦୀର୍ଘ ଓ ଦୋଳିର ଉତ୍ଥାନ ପତନ ପରି ଏହାର ଗାଉଣାରେ ମଧ୍ୟ ଛନ୍ଦର ଉତ୍ଥାନ ପତନ ରହିଛି । ଢୁମୋଗୀତ ମୁଖ୍ୟତଃ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚଳିତ । ଶିଶୁ ଗୀତରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଖେଳ କରିବା ଗୀତ, ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଖେଳ ଗୀତ, ଖେଳରେ ଚୋର ବାଛିବା ଗୀତ, ଘରା ଧରିବା ଗୀତ, ପରୀ ଖେଳ ଗୀତ, କାଠି ନାଚ ଗୀତ, ଆଖିରେ ଅନ୍ଧପୁତୁଳି ବାନ୍ଧିବା ଗୀତ, ଛିଗୁ-ଲେଇବା ଗୀତ, ଶିଶୁଙ୍କୁ ଶୁଆଇବା ଗୀତ, ଡାମରକାଡ ଗୀତ ପ୍ରଭୃତି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଚଇତପର୍ବ ଗୀତ ରସିକତାରେ ଶାଣିତ । ସ୍ତୁତି ଗୀତରେ ବିଭିନ୍ନ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କରାଯାଇଛି । ହଳିଆ ଯେଉଁ ଗୀତ ଗାଏ, ସେଥିରେ ଥାଏ ପୁରାଣ, ଇତିହାସ ଓ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସାମାଜିକ ଜୀବନର କଥା । ମନୋରଞ୍ଜନ ମାଧ୍ୟ-ମରେ କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର କରିବା ହେଉଛି ଏହି ଗୀତଗୁଡ଼ିକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ନାଁଦିଆ ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋଳକ ଧନ୍ଦା । ଏଥିରେ ବୁଦ୍ଧିର ପରୀକ୍ଷା ହୋଇ-ଥାଏ । ଢଗ ଢମାଳିଗୁଡ଼ିକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ । କେବେକେବେ ପଦେ କି ଦିପଦ । କିନ୍ତୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ଅତୀବ ସାର-ଗର୍ଭକ । ଏଥିରେ ବାସ୍ତବ ଘଟଣା, ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ, ନୀତିବାଣୀ, ଅନୀତି ପ୍ରତି ବ୍ୟଙ୍ଗ ଓ ହାସ୍ୟରସ ଭରି ରହିଥାଏ । ବିବିଧ ଲୋକଗୀତ ଭିତରେ ମଈଁଷିଆଳ ଗୀତ, ଚକୁଳିଆ ପଣ୍ଡା ଗୀତ, ଘୁଙ୍ଗୁନାଟ ଗୀତ, ଭାଲୁନାଚ ଗୀତ, ଚଢେଇଆ ଗୀତ, ଚଢେୟା-ଚଢେୟାଣୀ ଗୀତ, ପଦ୍ମତୋଳା, ଭାଲୁକୁଣୀ ଗୀତ, ପୁନେଇ ଗୀତ, ଡାଲଖାଇ ଗୀତ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ତଳେ ଲୋକଗୀତର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ଦୁଇଟି କାନ୍ଦଣା ଗୀତ ଓ କେତୋଟି ଢଗଢମାଳି ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି :—

କାନ୍ଦଣା ଗୀତ (୧)

ନନା ତ ବୋଇଲେ ଲୋ ଜାତିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ବିବେକ ନ ନେଲେ ଝିଅ ପାଇବ କଷ୍ଟ ।

ସବୁରି ତୁଣ୍ଡୁ ବୋଉ ଏସନ ଶୁଣି
ଝିଅ କର୍ମେ ଲେଖାଅଛି ବୋଇଲା ବାଣୀ ।

ବରଷକେ ଥରେ ମୁଁ ଲୋ ନ ଯାଏଁ ଘର
ଗଣ୍ଡିକେ ବିଧାଏ ମାରି ଭାଙ୍ଗନ୍ତି ହାଡ଼ ।

ଦିନ ଲୋ ଯାକ ମାରୁଥାଆନ୍ତି ମାଡ଼
ରାତି ଅଧରେ ଉଠି ମାରନ୍ତି ମାଡ଼ ।

ସବୁ ଦୁଃଖ ସହିଥାନ୍ତି କର୍ମକୁ ଗୁଣି
ଆହା ମୋ ବୋଲିବାକୁ ଯାହା ତ ନାହିଁ ।

କି ବୋଲି କହିବି ବୋଉ, ଶାଶୁଙ୍କ ଗୁଣ
ଖାରିଆ ଖଡ଼ାକୁ ଲୋ ନ ଦିଅନ୍ତି ଲୁଣ ।

ମୁଣ୍ଡ ଯେ କରିଥାଇ ପର୍ବତମାଳ
ଦେହରେ କାଟଇ ପ୍ରଭୁ ଏ ଖଡ଼ିଗାର ।

ହଳଦି ମାଳପା ପ୍ରଭୁ ଡେଣିକି ରଖ
ଖାଇବା ଗଣ୍ଡିକ ମୋର ଦିଶେ ଅଧିକ ।

ଭାତ ଯଦି ଗୁଣ୍ଡିଏ ମୁଁ ଆଣଇ ବାଢ଼ି
ବୋଲନ୍ତି ଦେଉଳ ପରି ଆଣିଛି ମାଡ଼ି ।

ବରଷକେ ଦ୍ୟନ୍ତି ଦୁଇ କାହାଣ କନା
ସେହି ଛିଡିଗଲେ ଗାଳି ଦିଅନ୍ତି ସିନା ।

ଖାଉବେଳେ ଧାନ ଚକେ ଦିଅନ୍ତି ପୁଣି
ବୋଲନ୍ତି କୁ'ଟୁ ଲୋ ! ଜାତିରେ ମାଟୁଣି ।

ଖୁଦ କୁଣ୍ଡା ଖାଇ ଯେବେ ରହିବୁ ଘର
ନଇଲେ ତଡ଼ିଦିଆ ଯାଉ ଦାଣ୍ଡର ।

ବୁଢ଼ୀ ଲୋ ମରିବାକୁ କୂଅକୁ ଗଲି
ଧରିଲେ ଆଣିଥିଲେ ତାଙ୍କରି ଖୁଡ଼ୀ ।

ଚମ୍ପାବୋଉ ଖୁଡ଼ୀ ଯାଇଁ ଧଇଲେ ହାତ
ଏ ଟୋକୀଟିକୁ କିଆଁ କର ଏମନ୍ତ ?

ଆଉଦିନେ ଏମନ୍ତ ହେ କରିବ ନାହିଁ
ଲୋକ ଲଜ୍ଜାକୁ ପାଖେ ଶୁଆଇବ ନେଇ ।

କି କରିବି ଖୁଡ଼ୀ ମୋର ଆଇଓ ନାହିଁ
ଗଙ୍ଗା ସ୍ନାହାନ କଲି ନ ମଲି ସେହି ।

ଯେତେ ଯେତେ କୃତ୍ୟ କଲି ନ ଗଲା ନାଶ
ଶତ୍ରୁଙ୍କ ପ୍ରାୟ ମୋତେ ମଣିଛି ବିଷ ।

ଏତେ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଜନନୀ ସିନା
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ପୁରେ ଯାଇ ରହିଲି ନନା ।

ସତେକି ବୋଉ ମୁଁ ଲୋ ଏଘରୁ ଯିବି
ମର୍ତ୍ତି ଅଡଙ୍ଗେ ବସି ସବୁ କହିବି ।

କାନ୍ଦଣା ଗୀତ (୨)

ପହିଲି ପାଳି ଲୋ ବୋଉ ଦେଲୁ ପଠେଇ
ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇଥିଲେ ସାନ କକେଇ ।

ଅଧ ଲୋ ବାଟଯାଏ ମୋ ପିତା ଗଲେ
ବିଦାୟ ହୁଅ ବୋଲି ମୋତେ କହିଲେ ।

ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଲୋ ଫେଡ଼ି ତାଙ୍କୁ କହିଲି ମୁହିଁ
ସୁଆରି ଆଗେ ଦେବ ଦୁହାଁକ ଗାଈ ।

ଝିଣ୍ଟି ଲୋ କିଣ୍ଟି ମୋର ନଣନ୍ଦ ଥିଲେ
ହାଣ୍ଡିଶାଳ କଣେ ଲୋ ବସାଇ ଦେଲେ ।

ଯେଦିନୁ ହାଣ୍ଡି ଗୋଟେ ଦେଲି ଫୁଟାଇ
ସେଦିନୁ ହାଣ୍ଡିଶାଳୁ ଦେଲେ ଉଠାଇ ।

ଧାନ କୁଟଇ ବୋଉ ପାଣି ଆଣଇ
ଗୁହାଳ ଗୋବର ବୋଉ ମୁହିଁ ପୋଛଇ ।

ଗୁହାଳ କଣେ ବୋଉ ପତ୍ର ପକାନ୍ତି
ଭାତ କଂସିଏ ବୋଉ ବାଢ଼ି ଦିଅନ୍ତି ।

ଲୁଣ ନଥାଇ ବୋଉ ତୁଣ ନଥାଇ
ଗୋବର ଗନ୍ଧରେ ବୋଉ ଖାଇ ନପାରଇ ।

ଶୋଇଲା ବେଳକୁ ବୋଉ ଯୋଉଁ ହଟହଟା
ଦୁଆର କିଳିଣ ବୋଉ ମାରନ୍ତି ଗୋଇଠା ।

ଯୋଉଁ ହଟହଟା ବୋଉ ମୋଡ଼ିଲା ବେଳେ
ପେଲିଦେଲେ ପଡ଼ିଯାଏ ପହଣ୍ଡ ତଳେ ।

ପହଣ୍ଡଙ୍କ ତଳେ ବସି କାନ୍ଦୁଥାଏଁ ମୁହିଁ
ଦାନ୍ତ ବାଡ଼ିକି ଗୁହିଁଲେ ବୋଉ ମୋର କେହି ନାହିଁ ।

କେଉଁ ଦିନ ଲୋ ବୋଉ ଘରକୁ ଯିବି ?
ହାଣ୍ଡିଶାଳ କଣେ ବସି ସବୁ କହିବି ।

ଢଗଢମାଳି

(୧) ଅତି ଅଧର୍ମ ନହୋଇ ପାର
ଏକଥା ହୋଇଛି ବେଦର ସାର ।

(୨) ଅତି ମଧୁର ପୋକ ଖାଏ
ଅତି ସ୍ନେହ କଲେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ ।

(୩) ଅଧେ ଆପଣା ଅଧେ ପର
ତେବେ ଓଡ଼ିଶାରେ କରିବ ଘର ।

(୪) ଆଗଚଲା, ଆଗବୋଲା, ପର ଗାଈ ଦୁହାଁ ଦୀପ ପେଲା
ନାଥ ବୋଲେ ପୁଣରେ ଜୀଇଁ ଥାଉ ଥାଉ ମଲା ।

(୫) ଉଇ, ଓଡ଼ଶ, ମଶା
ଏ ଭାଙ୍ଗନ୍ତି ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ବସା ।

(୬) ଉଠୁଲୋ ବୋହୂ ବ'ସ, ମୋର ଗୋଦର ଗୋଡ଼କୁ ଘ'ଷ ।
ଉଠିବି ନାହିଁ କି ବସିବି ନାହିଁ, ଗୋଦର ଗୋଡକୁ ଘଷିବି ନାହିଁ ।

(୭) କଅଣ କହିବୁ କହ
ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ ଗୀତ ଗାଉଥାନ୍ତି
ବାଉରୀ କଣ୍ଡରା ପୁଅ ।

୧୪.୨.୧. ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମାଂଶରୁ ପ୍ରଶ୍ନ

୧. (କ) ଲୋକଗୀତ ମଧ୍ୟରେ କେଉଁ କେଉଁ ଗୀତ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ?
(ଖ) କି କି ପ୍ରକାର ଗାଥାଗୀତିକା ବିଶେଷ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇପାରିବ ?
(ଗ) କାନ୍ଦଣାଗୀତରେ ସମାଜର କେଉଁ ଦିଗଟି ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥାଏ ?
(ଘ) ଓଡିଆ ଢଗଢମାଳିର ମହତ୍ତ୍ୱ କଣ ?

୧୪.୨.୨ ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମାଂଶରୁ ବ୍ୟାକରଣଗତ ପ୍ରଶ୍ନ

୧. (କ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ କେଉଁ କେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି, ଲେଖନ୍ତୁ—
ଗୀତ, ମାଗୁଣି, ଖାରିଆ, ନାଶ, ସାମାଜିକ ।

(ଖ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ କେଉଁ କେଉଁ ସମାସ ହୋଇଛି ଲେଖନ୍ତୁ—
ଚଇତିପର୍ବ ।

(ଗ) ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖନ୍ତୁ—
ଶତ୍ରୁ, ଅଧର୍ମ, ପର ।

(ଘ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଏକାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖନ୍ତୁ—

ପୃଥିବୀ, ଗଙ୍ଗା, ଆଖି ।

୧୪.୩ ମୂଳପାଠର ଦ୍ୱିତୀୟାଂଶ

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀ

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ କାଳ୍ପନିକ, କେତେକ ସଂସ୍କୃତ କଥା ସରିତ୍‌ସାଗର, ବୃହତ୍ କଥାମଞ୍ଜରୀ ଓ ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ଆଧାରିତ, କେତେକ ସଂସ୍କୃତ ପୁରାଣ, ପାଲି-ଭାଷାର ଜାତକ ଗଳ୍ପ, ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ ଓ ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣରୁ ଗୃହୀତ । ପଲ୍ଲୀ ଜନତାର ଜୀବନ ସହିତ ଲୋକକାହାଣୀ ଓତଃପ୍ରୋତଃ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ । ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗୀ, ଡାଗାଘର, ଚଉପାଢ଼ୀ, ଓସାରିଆ ପିଣ୍ଡା, ଓସାରିଆ ଅଗଣା, ଦାଣ୍ଡ, ପଢ଼ିଆ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ଲୋକକାହାଣୀ ବେଶ୍ ଜମେ । ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାରେ ଲମ୍ବାବାଟ ପାଦରେ ଚାଲି ଯାଉଥିବାବେଳେ, ସଡକରେ ଶଗଡ଼ ବାହୁଥିବା ବେଳେ, ବିଲବଛା ଓ ଧାନକଟା ବେଳେ, ଚନ୍ଦ୍ରପକ୍ଷ ରାତିରେ ଅଥବା ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଦଳେ ଏକତ୍ର ବିଶ୍ରାମ ନେଲାବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀର ଝିଅ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କେଉଁଠି କେତେବେଳେ ସରିବ, କହିବା କଠିନ । ଆଧୁନିକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଲେଖକ କିଏ କହିହେବ, କିନ୍ତୁ ଲୋକକାହାଣୀର ମୂଳ କଥକ କିଏ କହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରୁ, କେଉଁ ଲୋକର ମୁହଁରୁ, କେଉଁ ଗଳ୍ପ, କେଉଁ ସମୟରେ, କେଉଁ ରୂପରେ, କେଉଁ କେଉଁ ଉପାୟରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି କହିବା କଷ୍ଟକର । ଲୋକକାହାଣୀର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପ ନାହିଁ । କଥକ ଭେଦରେ ରୂପ ନିଆରା ନିଆରା ହୋଇଯାଏ । କଥକର କଳ୍ପନାବିଳାସ, ବର୍ଣ୍ଣନାଚାତୁରୀ ଓ ପରିବେଶ ଅନୁଯାୟୀ କାହାଣୀରେ କେତେ ମିଶାଣ ଫେଡ଼ାଣ ଚାଲିଥାଏ । କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ କିନ୍ତୁ ଲୋକ କାହାଣୀ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଗଳ୍ପରେ ଚରିତ୍ର ଭାବରେ କେବଳ ମଣିଷ ଦେଖାଦେଇ ନାହାନ୍ତି, ଦେଖାଦେଇଛନ୍ତି ସିଂହ, ବାଘ, ଭାଲୁ, ବିଲୁଆ, ମାଙ୍କଡ଼, ସାପ, କୁମ୍ଭୀର, ମୂଷା, ନେଉଳ, ହରିଣ, ଛେଳି, ଇତ୍ୟାଦି ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ, କାଉ, କୋଇଲି, ବାଦୁଡ଼ି, ଶାଗୁଣା ପ୍ରଭୃତି ଅସଂଖ୍ୟ ପକ୍ଷୀ, ପାହାଡ଼, ନଈ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପବନ, ଆକାଶ, ସମୁଦ୍ର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାକୃତିକ ପଦାର୍ଥ ଓ ଉଦ୍ଭିଦ ଜଗତ । ଏମାନେ ସବୁ ମଣିଷ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀରେ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାମ, ଧାମ, କାମ, ଜାତି, ପଦବୀ, ବୟସ ଓ ଅବସ୍ଥାନୁଯାୟୀ ସେମାନେ ପରିଚିତ ହୁଅନ୍ତି । ଯେମିତି ରାଜାପୁଅ, ରାଜାଝିଅ, ମନ୍ତ୍ରୀପୁଅ, ମନ୍ତ୍ରୀଝିଅ, ସାଧବପୁଅ, ସାଧବଝିଅ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ଶାଶୁ, ବୋହୂ, ବଡ଼ରାଣୀ, ପାଟରାଣୀ, ସାନରାଣୀ, ମାଲୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀରେ ଭାଗ୍ୟ ବା ନିୟତିର ବଳିଷ୍ଠ ଭୂମିକା ରହିଛି । ଭାଗ୍ୟ ଆଗରେ ମଣିଷର ସବୁ ଶକ୍ତି ହାର ମାନିଯାଏ । ସେହିପରି ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବା କୁହୁକ ବିଦ୍ୟା ପରି ଅଲୌକିକତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି କାହାଣୀରେ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ଚିତ୍ର ସହିତ ବହୁ ଉପଦେଶ ଭରି ରହିଥାଏ । କଳ୍ପନା ସହିତ ବାସ୍ତବ, ସତ୍ୟ ସହିତ ଆଦର୍ଶ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀର ମୁଖ୍ୟ ଉପଜୀବୀ ।

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀର ଶୈଳୀ ଅତୀବ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ । ଶ୍ରୋତାର ମନକୁ କାହାଣୀ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ କଥକ କାହାଣୀର ଆରମ୍ଭରେ ପଦ୍ୟାତ୍ମକ କଥାଟିଏ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାନ୍ତି । ଯଥା—

କଥାଟିଏ କହୁଁ — କଥାଟିଏ କହୁଁ ।

କିସ କଥା ? — ବେଙ୍ଗ କଥା ।

କି ବେଙ୍ଗ ? — ଠୁଳ ବେଙ୍ଗ ।

କି ଠୁଳ ? — ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଲ ।

କି ବ୍ରାହ୍ମଣ ? — ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

କି ଶୁଦ୍ଧ ? — ପିଠା ମଧ୍ୟ ।

କି ପିଠା ? — ତାଳ ଗଇଁଠା ।

କି ତାଳ ? — ସୋରିଷ ମାଳ ।
କି ସୋରିଷ ? — ଅଣ ସୋରିଷ ।
କି ଅଣ ? — କିଆ ବଣ ।
କି କିଆ ? — ରଜା ଭିଆ । ଇତ୍ୟାଦି

ସେହିପରି ଗଳ୍ପ ଶେଷରେ ମଧ୍ୟ କୌତୁହଳଜନକ କଥାଣିଟିଏ ବାନ୍ଧି ଥାଆନ୍ତି, ଯଥା :—

ମୋ କଥାଟି ସରିଲା—ଫୁଲ ଗଛଟି ମଲା ।
—ହଇରେ ଫୁଲଗଛ କାହିଁକି ମଲୁ ?
—ମତେ କାଳୀଗାଈ ଖାଇଗଲା ।
—ହଇଲୋ କାଳୀଗାଈ, କିଆଁ ଖାଇଗଲୁ ?
—ମତେ ଗଉଡ଼ ଜଗିଲାନି ।
—ହଇରେ ଗଉଡ଼ ତୁ କିଆଁ ଜଗିଲୁନି ?
—ମତେ ବଡ଼ବୋହୂ କିଆଁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲାନି ?
—ହଇଲୋ ବଡ଼ବୋହୂ, ତୁ କିଆଁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲୁନି ?
—ମୋ ପୁଅଟା କାନ୍ଦିଲା ।
—ହଇରେ ପୁଅ, ତୁ କିଆଁ କାନ୍ଦିଲୁ ?
—ମତେ ଧୂଳିଆ ଜନ୍ତା କାମୁଡ଼ି ଦେଲା ।
—ହଇରେ ଧୂଳିଆ ଜନ୍ତା, ତୁ କିଆଁ କାମୁଡ଼ିଲୁ ?
—ମୁଁ ଭୂଇଁ ତଳେ ତଳେ ଥାଏଁ,
କଅଁଳ ମାଉଁସ ଟିକିଏ ପାଇଲେ, ରୁଟ୍‌କିନି କାମୁଡ଼ି ଦିଏଁ ।

ଏ କଥାଣି କଥକ ଭେଦରେ ବଦଳି ଯାଇପାରେ ।

ଲୋକକାହାଣୀର ଭାଷା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ ତାହା ଅତୀବ ସରଳ ହୋଇଥାଏ । 'ସେଥିରେ ମିଷ୍ଟତା ଥାଏ, କିନ୍ତୁ କ୍ଲିଷ୍ଟତା ନଥାଏ । ହୃଦୟକୁ ଛୁଇଁ ଲାଖି ରହିଲା ପରି ଭାଷା । ତାହାର ଏକ ନମୁନା ନିମ୍ନରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ।

ମନ ଚାହିଁ ଫଳ

ଅନ୍ଧୁଣୀଟିଏ ଥାଏ । ଭିକ ମାଗି ମାଗି ବଡ କଷ୍ଟରେ ଚଳୁଥାଏ । ସାଥିରେ ପୁଅଟିଏ । ପୁଅଟି ବଡ଼ ହେଲା । ଅନ୍ଧୁଣୀଟି ବୁଢ଼ୀ ହୋଇଗଲା । ଦୁଆରକୁ ଦୁଆର ବୁଲି ଆଉ ଭିକ ମାଗି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଦିନେ ବୁଢ଼ୀ କହିଲା—ବାପରେ, ମୋତେ ଜଙ୍ଗଲରେ ନେଇ ଛାଡ଼ିଆ । ମୁଁ ସେଇଠି ମରେ କି ସଢ଼େ । ଏ ଘରେ ଆଉ ରହିବି ନାହିଁ । ଦୁଃଖ ତ ଦୁଃଖ, ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ ଦୁଃଖ । ଜଙ୍ଗଲରେ ନଖାଇ ନପିଇ ଶୁଖି ଶୁଖି ମରିବି ପଛେ, ତୋତେ ଆଉ ଦୁଃଖ ଦେବି ନାହିଁ । ପୁଅ କହିଲା—ମା, ମୁଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତୁ ଏମିତି ମରିବୁ ? ମୁଁ ଥିଲେ କେତେ ମଲେ କେତେ ? ବୁଢ଼ୀର ଏକା ଜିଦ୍, ଜଙ୍ଗଲକୁ ଯିବ ହିଁ ଯିବ । ପୁଅ ବୁଝେଇ ବୁଝେଇ ଥକିଗଲା । ଶେଷରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ମା ପାଇଁ ଝାଟିମାଟିର କୁଡ଼ିଆଟିଏ କରିଦେଲା । ସେଇଠି ନେଇ ମା'କୁ ରଖିଲା । ପର ଦୁଆରେ ଖଟି ଖଟି ବାର ଛିଙ୍କର ନିଙ୍କର ପାଇ ଯାହା ଦି' ପଇସା ଆଣେ ସେଇଥିରେ ଚାଉଳ ଦିମୁଠା କିଣି ହାଣ୍ଡିରେ ଫୁଟାଏ ଓ ମାଆକୁ ଗଣ୍ଡିଏ ଗଣ୍ଡିଏ ଭାତ ଦେଇ ଆସୁଥାଏ । ବୁଢ଼ୀ ସେ ଗଣ୍ଡିକ ଟୁକି ଠାକୁରଙ୍କୁ ଡାକି ଡାକି କତରରେ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଦିନେ କୁଆଡ଼ୁ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଅଦିନିଆ ମେଘ ଘୋଟି ଆସିଲା । ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଚଡ଼ଚଡ଼ି ରଡ଼ିରେ ପୃଥ୍ୱୀ ଦୁଲୁକିଗଲା । ଚାରିଆଡ଼େ କିଟି କିଟି ଅନ୍ଧାର । ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ଦିଶୁନି । ବିଜୁଳି ଆଲୁଅରେ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ପୁଅ ମା ପାଖକୁ ଆସିଲା । ବୁଢ଼ୀ ଘୁଷୁଡ଼ି ଘୁଷୁଡ଼ି ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାକୁ ଆସି ପୁଅକୁ ନିଘା କରିଥାଏ । ବର୍ଷା କାକରରେ ଦିହ କୋଲ ମାରିଯାଉଥାଏ । ପୁଅକୁ ଆଉଁସି ଆଉଁସି ମା କୁଡ଼ିଆ ଭିତରକୁ ନେଇଗଲା । ପୁଅ ସେଇଠି ଚାଉଳ ଦି'ଟା ଫୁଟଉଥାଏ ।

ଏତିକିବେଳେ କୁଆଡ଼ୁ ବୁଲି ବୁଲି ଆସି ବାବାଜି ଦିଜଣ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଟି କବାଟକୁ ଠକ୍ ଠକ୍ କଲେ, ବୁଢ଼ୀ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଘୁଷୁଡ଼ି ଘୁଷୁଡ଼ି ଯାଇ କବାଟ ଫିଟାଇଲା । କାଳିଆ ଜଣଙ୍କ କହିଲା—ମାଉସୀ ! ଆମ ଦି' ଭାଇଙ୍କ ଲଘା ଭୋକ ହେଲାଣି । କଣ ଥିଲେ ଦିଟା ଖାଇବାକୁ ଦିଅ । ବୁଢ଼ୀ କହିଲା—

ବସରେ ବାପେ, ବସ । ପୁଅକୁ ଡାକି କହିଲା—ହରିଆରେ, ଯାହା ଫୁଟାଇଛୁ ଏ କୁଣିଆଁ ଦି'ଜଣଙ୍କୁ ଦେ। କୁଣିଆଁ ସାକ୍ଷାତେ ଠାକୁର । ଛିଣ୍ଡା ହେଁସ ଖଣ୍ଡିକ ପାରିଦେଲା । କୁଣିଆଁ ଦିଜଣ ବସିଲେ । ଭାତ ନକ ନକ ହେଉଥାଏ, ପେଜ ନିଗାଡ଼ି ହରିଆ ଶାଳପତ୍ର ଖଲିରେ କୁଣିଆଁ ଦି'ଜଣଙ୍କୁ ବାଢ଼ିଦେଲା । ତେନ୍ତୁଳି ଲୁଣ ଲଙ୍କା ହେନି ଦିଆଇ ସେତକ ଟୁକିଦେଇ କୁଳି କଲେ । ଘର ଭିତରେ କୁଣିଆଁ ଦିଜଣଙ୍କୁ ଶୁଆଇ ମା ପୁଅ ଦିହେଁ ଭୋକରେ ଆଉଟୁ ପାଉଟୁ ହୋଇ ପିଣ୍ଡାରେ ଶୋଇଲେ । ହିମାଳ ପବନ ଓ ବରଷା ପାଣିରେ ମଞ୍ଜ ଥରିଯାଉଥାଏ, ବୁଢ଼ୀ ଥୁରୁଥୁରୁ ହେଉଥାଏ । ଧକଉ ଧକଉ କେତେବେଳେ ନିଦ ଘୋଟି ଆସିଛି । ଫସର ଫାଟିଲା ବେଳକୁ ଆଉ ବର୍ଷା ପବନ ନଥାଏ । ବୁଢ଼ୀର ଆଖି ଖୋଲି ଯାଇଥାଏ । ଏକୋଇର ବଳା ବିଶିକେସନକୁ ଗୁହିଁ ଆନନ୍ଦରେ ଗଦ ଗଦ ହୋଇଗଲା । ପୁଅ ମା' କୋଳରେ ମୁଣ୍ଡ ଢାକିଲା । ସେମାନେ ଦେଖି ତାଜିବି ହୋଇଗଲେ ଯେ ଆଉ ସେ ଝାଟିମାଟିର କୁଡିଆ ନାହିଁ । ରଜା ଉଆସଠୁ ବଳି ଦିବ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ଘର । ଧନ ଦରବରେ ପୂରି ଉଠୁଛି ।

ସେଇ ଗାଁରେ ଭଜିଆ ଗଉଡ଼ର ମା' ବୁଢ଼ୀ ଅନ୍ଧୁଣୀ । ଗାଈ ଚରାଇବାକୁ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଆସି ଦେଖେ ତ ନଈ କୂଳରେ ଉଆସଟାଏ ଠିଆ ହୋଇଛି । ପାଖକୁ ଆସି ଦେଖେ ତ ହରିଆ ଓ ହରିଆ ମା । ହରିଆ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁକଥା ଭଜିଆକୁ କହିଲା । ଭଜିଆ ଘରକୁ ଫେରି ତାର ଅନ୍ଧୁଣୀ ମା'କୁ ସବୁକଥା କହିଲା । ମା ବୁଝେଇଲା—ଭଜିରେ, ଯାହା କରମରେ ଥିବ ତାହାହିଁ ଘଟିବ । ଆମ କରମରେ ନାହିଁ । କପାଳ ଲିଖନ କେ କରିବ ଆନ । ତୋ ଭଳି ପୁଅ ଥାଉ ଥାଉ ମୋତେ ବାଘ ମୁହଁକୁ, ସାପ ମୁହଁକୁ ପେଲିଦେବୁ ? ଭଜିଆ ମା' କଥା ଶୁଣିଲା ନାହିଁ । ତାକୁ ଘୋଷାଡ଼ି ଘୋଷାଡ଼ି ନେଇ ଜଙ୍ଗଲରେ ରଖିଲା । ପତ୍ର କୁଡ଼ିଆଟିଏ ବନେଇ ଦେଲା । ନିଇତି ଆଣି ଅଡ଼ିଏ ଗୁଉଳ ଗୁଡିରେ ଫୁଟାଏ । ମା'ର ବୋଡ଼ିଏ, ତାର ବୋଡ଼ିଏ ।

ଦିନେ ସନ୍ଧିଆ ବେଳକୁ ଘୁ' ଘୁ, ସୁ' ସୁ, ହୋଇ ବରଷାବତାସି ମାଡିଆସିଲା । ଭାତରନ୍ଧା ସରିଥାଏ । ଭଜିଆ ଶୁଣିଲା ଦୁଆରେ କିଏ ଠକ୍ ଠକ୍ କରୁଛି । କବାଟ ଫିଟାଇଦେଲା । ତା ଗାଁର ସୁକୁରିଆ ମା ନେତୀମାଉସୀ । ସତୁରୀ ବରଷର ବୁଢ଼ୀ, କାଠ ଗୋଟେଇ ଆସିଥିଲା । ଧୋଡ଼ାରେ ଗୋଡ ଖସି-ଗଲା । ଘୁଷୁଡି ଘୁଷୁଡି ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି । ଦେହ ଜାଡ଼ି ଯାଉଛି । ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, ବାପ ଭଜିଆ କିରେ ! ମୁଁ ଏଇଠି ଟିକିଏ ଗଡ଼ିପଡ଼ିବି । ଗୁତି ପାହିଲେ ପଳେଇ ଯିବି । ଭଜିଆ ଛେଙ୍କେର ନେଙ୍କେର ହୋଇ କହିଲା, ଯା' ଯା' । ଠାକୁରାଣୀ ଆସିଗଲେ । ଏଇଲେ ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡାଇ ପଲଙ୍କରେ ଶୁଆଇବି ।

ବୁଢ଼ୀ କାନ୍ଦୁଣୁମାନ୍ଦୁଣୁ ହୋଇ କହିଲା, ପିଣ୍ଡାରେ ନ ଶୁଆଇଲୁ ନାହିଁ । ଗଣ୍ଡେ ଖାଇବାକୁ ଦେ । ମୋ ପେଟ ଭୋକରେ ଜଳୁଛି । ଗୋଡହାତ ଝିମିଝିମି ମାରିଯାଉଛି । ଭଜିଆ ଚଢ଼ିମଢ଼ି ହୋଇ କହିଲା, ହଅଁଲୋ, ତୋତେ ଏଇଲେ ଛଅ ତିଅଣ ନଅ ଭଜା କରି ବାଢ଼ିବି ? ତୁ ଏଖିଣି ଗେବିବୁ । ଭାଗ୍ ଭାଗ୍ ଏଠୁ । ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, ତତେ ମୋରି ଦଶା ମିଳୁରେ ଭଜିଆ ।

ଗୁତି ପାହିଲା । କୁଡିଆ ପାଖରେ ରହିଥିବା ଆମ୍ବ ଗଛଟା ସେଦିନ ବତାସି ସୁଆସିରେ କଟ-କଟ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗି ପଡିଲା । ଗୋଟାଏ ମୋଟ ଡାଳ ତଳେ ଚିପିହୋଇ ଭଜିଆ ଛଟପଟ ହୋଇ ମଲା । ବୁଢ଼ୀ ଦଉଣ୍ଡି ଦଉଣ୍ଡି ଆସି ପୁଅକୁ ଆଉଁସିଲା । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହୁଥାଏ—ଧର୍ମାଧର୍ମ ବିଗୁରିଲୁ ନାହିଁରେ ଭଜିଆ ! ଏ ଦଶା ଭୋଗିଲୁ । ମନ ଗୁହିଁ ଫଳରେ ଭଜିଆ ! ଯା ମନ ଯେମିତି, ତା ଫଳ ସେମିତି ।

୧୪.୩.୧ ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମାଂଶରୁ ପ୍ରଶ୍ନ

୧. (କ) ଲୋକକାହାଣୀ କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଓ ପରିବେଶରେ ବେଶ ଜମେ ?

(ଖ) ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେଉଁ କେଉଁ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଗଳ୍ପରେ ଚରିତ୍ର ଭାବରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥାନ୍ତି ?

୧୪.୩.୨ ମୂଳପାଠର ପ୍ରଥମାଂଶରୁ ବ୍ୟାକରଣଗତ ପ୍ରଶ୍ନ

୧. (କ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡିକର କେଉଁ କେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ରହିଛି ଦେଖନ୍ତୁ—

କାଳ୍ପନିକ, ମିଷ୍ଟତା ।

(ଖ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡିକର କେଉଁ କେଉଁ ସନ୍ଧି କିପରି ରହିଛି ଦେଖନ୍ତୁ ।

ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ, ଅବସ୍ଥାନୁଯାୟୀ ।

(ଗ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡିକର କି କି ସମାସ ରହିଛି ବ୍ୟାସବାକ୍ୟ ସହ ଲେଖନ୍ତୁ—

ଅଦିନିଆ, ବିଲବଛା, ସାଧବପଅ, ସାନରାଣୀ ।

(ଘ) ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଶବ୍ଦଗୁଡିକର ଏକାର୍ଥବୋଧକ କେତେକ ଶବ୍ଦ ଦେଖନ୍ତୁ—

ଚନ୍ଦ୍ର, ରାତି, ଫୁଲ ।

୧୪.୪ ମୂଳପାଠର ତୃତୀୟାଂଶ

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକନାଟ୍ୟ

ଓଡିଆ ଲୋକନାଟ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପାଲା, ଦାସକାଠିଆ, ଗୋଟିପୁଅ ଓ ଯାତ୍ରା ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ପାଲା ଦଳରେ ଗାୟକ, ବାୟକ ଓ ପାଳିଆ ମିଶି ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଜଣ ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପୋଷାକ ପରିଛଦରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଗାୟକ ହାତରେ ଚଅଁର ଓ ଘିନି ଧରିଥାନ୍ତି । ବାୟକ କନ୍ଧରୁ ଝୁଲୁଥାଏ ମୃଦଙ୍ଗ । ପାଳିଆମାନଙ୍କ ହାତରେ ଝାଞ୍ଜ କରତାଳ । ପୁରାଣ ଓ କାବ୍ୟରୁ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ପଦ୍ୟାଂଶ ଆହରଣ କରି ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ରାଗ ରାଗିଣୀରେ ଅଭିନୟର ସହିତ ଗୀତ ପରିବେଷଣ କରିଥାନ୍ତି । ପାଲା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର—-ଠିଆ ପାଲା ଓ ଗାଦି ପାଲା । ଉଭୟ ପ୍ରକାର ପାଲାରେ ସତ୍ୟପୀର ବା ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କ ପୂଜାର ବିଧାନ ଅଛି । ତେବେ ଗାଦିପାଲାରେ ଜଣେ ପୁରୋହିତ ପୂଜାରେ ବସି କବିକର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଷୋଳପାଲା ଗାନ କରନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଶ୍ରୋତାମାନେ ପାଳିଧରନ୍ତି । ଷୋଳପାଲାରେ ସତ୍ୟପୀରଙ୍କ ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ । ପାଲାଗୁଡିକର ଭାଷା ମେଦିନୀପୁରୀ ଓଡିଆ ଉପଭାଷା । ଏଥିରେ କିଛି ବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦ ମିଶି ଯାଇଛି । ଠିଆ ପାଲାରେ ଷୋଳ ପାଲା ଭିତରୁ ଏକ ବା ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନ ପାଇପାରେ କିନ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଓଡିଆ ପାଲାଦଳ ବିଭିନ୍ନ ଓଡିଆ କବିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ପୁରାଣ ବା କାବ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରିଥାନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କବିମାନଙ୍କର ପୁରାଣ ବା କାବ୍ୟରୁ ମଧ୍ୟ ପଦ୍ୟାଂଶମାନ ଉଦ୍ଧାର କରିଥାନ୍ତି । ପାଲା ଗାୟକ ସାଧାରଣତଃ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି । ଓଡିଆ ସହିତ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ଥାଏ । ଓଡିଶାରେ ପାଲା ଲେଖକ ହେଉଛନ୍ତି ମୁଖ୍ୟତଃ ଗାଁ ଗହଳର କବି । ଓଡିଆ ପାଲା ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି କବିମଞ୍ଜୁଳ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସାଦ ବସୁ ।

ଦାସକାଠିଆକୁ ପାଲାର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସଂସ୍କରଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ତଫାତ୍ ଭିତରେ ଏତିକି, ଦାସକାଠିଆରେ ଜଣେ ମାତ୍ର ଗାୟକ ଓ ଜଣେ ମାତ୍ର ପାଳିଆ ଥା'ନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଦୁଇଟି କାଠିକୁ ଆଙ୍ଗୁଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ବଜାଇ ଗୀତ ଗାନ କରିଥାନ୍ତି ।

ଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଲୀଳା, ସୁଆଙ୍ଗ, ଗୀତାଭିନୟ ଓ ଗୀତିନାଟ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ବା ଖୋଲା ପଡିଆରେ ମୁକ୍ତ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଯାତ୍ରା ଅଭିନୀତ ହୋଇ ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରେ । ଆଧୁନିକ ଥିଏଟର ଓ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ପ୍ରଚଳନ ପୂର୍ବରୁ ଯାତ୍ରା ଲୋକମାନଙ୍କର ଅଭିନୟ ଦର୍ଶନ ପିପାସା ତୃପ୍ତ କରୁଥିଲା । ଥିଏଟର, ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର ବହୁଳ ପ୍ରଚଳନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏବେ ବି ଏହାର ଜନପ୍ରିୟତା ହ୍ରାସ ନପାଇ ବରଂ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି । ସମ୍ଭବତଃ ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଓଡିଶାରେ ଯାତ୍ରାଭିନୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଜନପ୍ରିୟତା ଲାଭ କରିଛି । ପୁରାତନ ଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ମୋଗଲ ତାମସା, ଚଉଦ୍ଦା ତାମସା, ରାମଲୀଳା, କୃଷ୍ଣଲୀଳା ଓ ସୁଆଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଧାନ । ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଯାତ୍ରାଗୁଡିକ ପଦ୍ୟ ପ୍ରଧାନ ଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ଏଥିରେ ଗଦ୍ୟର ପ୍ରଚଳନ ହେଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଗଦ୍ୟ ପ୍ରଧାନ ହୋଇପାରିଛି । ଓଡିଆ ଯାତ୍ରା ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଗନ୍ନାଥ ପାଣି, ବୈଷ୍ଣବ ପାଣି, ଗୋପାଳ ଦାସ, ମୋହନ ଗୋସ୍ୱାମୀ, ଗୋବିନ୍ଦ ଗୋସ୍ୱାମୀ, ବାଳକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି ଓ ଗୋବିନ୍ଦ ଶୂରଦେଓ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଯାତ୍ରାର ଗଦ୍ୟ ସଂଳାପ ସହଜ ସରଳ ଭାଷାରେ ରଚିତ । ପଦ୍ୟଗୁଡିକରେ ସାଙ୍ଗୀତିକତା, ରସ ଓ ଅଳଙ୍କାରର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହିଛି । ଜଗନ୍ନାଥ ପାଣି ଓ ବୈଷ୍ଣବ ପାଣିଙ୍କ ଯାତ୍ରାଗୁଡିକରେ ରୀତି ଯୁଗୀୟ କାବ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏଗୁଡିକରେ ଓଡିଆ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ଫୁଟିଉଠିଛି । ଓଡିଆ ଲୋକନାଟକର ବିଷୟ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ, ଭାଷା ଓ ଶୈଳୀ ସମ୍ପର୍କରେ ପରିଚୟ ଦେବାଲାଗି ନିମ୍ନଲିଖିତ କେତୋଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ ।

(୧) ''କ୍ଷିତିକି ଭାଡି ହେଲା ପ୍ରବଳ,
ପଇସାରେ ପାନ ପାଞ୍ଚଟା ଛଅଟା ଟଙ୍କାରେ ଛସେର ଅଧେ ଋଉଳ ।
ରାନ୍ଧେ ଧାନ ଋଉଳ କୁଟି, କରି ଟଙ୍କା-ପଇସା ମୁଠି
ପାନ ଖାଇ ମନ ଫୁଲାଇ ଋଲିଲେ ଗୋଡ଼ରେ ନାଇଲେ ଗିଲିଟି ମଲ ।

ପେଷା ହେଲା ନିଶା ଖାଇବା ବେଶ୍ୟା ଖଟ ପରେ ଶୋଇବା
ପେଟେ ନାହିଁ ଦାନା ଦେଇ ଧଳାକନା, ମହତ ରଖିଲେ ରଜକକୁଳ ।''

(୨) ''ଗୋବରେ ଲିପିଲେ ଘର ଗୋ, ମୋର ମାଆଟିମାନେ
ଛାରପୋକଙ୍କର ଡର ନରହିବ ଦୁରୁଗନ୍ଧ ହେବ ଦୂର ଗୋ ।
ତୁଳସୀ ଚଉରା କଡ଼ି ଗୋ, ମୋର ମାଆଟିମାନେ
ସକାଳ-ସଞ୍ଜରେ ତଳସୁଣଥିବ ଜାଳିଦେଇ ସଞ୍ଜବତୀ ଗୋ ।
ଲାଗିଲେ ତୁଳସୀ-ବାଆ ଗୋ, ମୋର ମାଆଟିମାନେ
ପୁଅ ଝିଅ ଦେହ ନୀରୋଗ ହୋଇବ ଏହା ଭଲେ ଜାଣିଥାଅ ଗୋ ।
ରୋଷଘର ସଫା ରଖ ଗୋ, ମୋର ମାଆଟିମାନେ
ସେଇଠି ଅଛଇ ଜୀବନ ସଉଦା, ନପଶିବେ ସାପ, ଭେକ ଗୋ ।
ଶେଯ ଦେବ ଖରା ନିତି ଗୋ, ମୋର ମାଆଟିମାନେ
ସେଠାରେ ଶୋଇଲା ବେଳେ ନଥିବ ଏ କାମୁଡ଼ିବା କୀଟ ଭୀତି ଗୋ ।
କିରାସିନି ତେଲ ଜାଳି ଗୋ, ମୋର ମାଆଟିମାନେ
ନଶୋଇବ କେବେ ନିବୁଜ ଘରରେ ନାସାରେ ପଶିବ କାଳି ଗୋ ।''

(୩) ''ଭରତ ବୀରେ ବିରତ ନୁହଁ ତୁରିତେ ଭିଡ ଅଣ୍ଟା
ଚିର ତ ନୁହେଁ କାହାର ଦେହ ବଜାଅ ବିଜୟ ଘଣ୍ଟା ।
ବର୍ଜନ କର ପ୍ରାଣ ମମତା ଅର୍ଜନ କର ଯଶ
ଅହିଂସା ଭେରୀ ଗର୍ଜନ ଶୁଣ କମ୍ପଇ ଦଶ ଦିଶ ।
ଦୁର୍ଜନ ଏତ ଶ୍ୱେତ ବଣିକ ସଜ୍ଜନ ନୁହେଁ କାଳେ
କ୍ରୂର ପାପୀଙ୍କ ଚୂରରେ ଦର୍ପ ଦୂରେ ପଳାଉ ତାଳେ ।
ରକ୍ତ-କେତନ ଶକ୍ତ ହୃଦୟେ ଦୀପ୍ତ ଆଲୋକେ ଟେକ
ସପ୍ତ ଏ ବେନି ଲୋକ ଦେଖନ୍ତୁ ମୁକ୍ତ ମୁକ୍ତ ଲେଖ ।''

(୪) ''ଦେଖ ଏ ଦୁନିଆ ହାଟ ଲାଗିଛି କି ରଙ୍ଗେ ନାଟ
ବୃଦ୍ଧ ଲୋଡ଼େ ଯୁବାନାରୀ ବିଷମ ସମସ୍ୟା ଏତ ।
ନାରୀ ପ୍ରେମେ ମାତି ନର ପୁତ୍ର କରେ ଅନାଦର
ସେ ନାରୀ ଅବଶେଷରେ, ନରକୁ ଦେଖାଏ ହାଟ ।
ସମରୁ ହେଲେ ବିଷମ ନ ରହିବ ଧର୍ମାଧର୍ମ
ଜନେ ନହୁଅଟି ଭ୍ରମ, ଦିନେ ଛୁଟିବ ଏ ଘଟ ।
ଚତୁର୍ଥ ବୟସେ ଦାର ନକର ହେ ବିଜ୍ଞବର
ଘଟିବ ବାଧା ଅପାର ରସେ ଭାଷେ ବାଳକୃଷ୍ଣ ।

(୫) ''ପର ପଞ୍ଚ ପର-ଚାକିରି ଯୋଡ଼ା
ପ୍ରାଣ ଗଲେ ତା ନାହିଁ ମୋର ଲୋଡ଼ା
ନିତି କେତେ ଖାଇବ କାନମୋଡ଼ା ।

× × ×

ନିଶ ମୋଡ଼ି ଦେଖାନ୍ତି ଆଖିଯୋଡ଼ା
କହୁଥାନ୍ତି ବଚନ କଡ଼ା କଡ଼ା,
ଆଳୁ ବାଇଗଣ କଦଳି ତାଙ୍କର
ଆମ୍ଭ କପାଳେ ପଡେ ଖଡ଼ା ।
ସରୁ ଚାଉଳ ତ ବାବୁଙ୍କ ଆହାର
ଚାକରଙ୍କୁ ଦିଅ ବଗଡ଼ା ।'' ଇତ୍ୟାଦି

୧୪.୪.୧ ମୂଳପାଠର ତୃତୀୟାଂଶ ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡିକର ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ—

(କ) ଓଡ଼ିଆ ଯାତ୍ରା ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଜଣଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରନ୍ତୁ ।

(ଖ) ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ ନାଟକ ମାଧ୍ୟମରେ କି କି ନୀତିଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ।

୧୪.୪.୨ ମୂଳପାଠର ଉଦ୍ଧୃତାଂଶ ଉପରେ ବ୍ୟାକରଣଗତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. (କ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ କେଉଁ କେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ରହିଛି ଦେଖନ୍ତୁ—

ସାଙ୍ଗୀତିକତା, ମୁକ୍ତ, ପୂଜା, ଭାଷା, ଗାନ ।

(ଖ) ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ କେଉଁ କେଉଁ ସନ୍ଧି ରହିଛି ଦେଖନ୍ତୁ—

ଯଥେଷ୍ଟ, ପଦ୍ୟାଂଶ, ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର, ଉଦ୍ଧାର ।

(ଗ) ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ କେଉଁ କେଉଁ ଉପସର୍ଗ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ଦେଖନ୍ତୁ—

ପରିଚ୍ଛଦ, ଅଭିନୟ, ପ୍ରଚଳନ, ଆହରଣ ।

(ଘ) ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ କେଉଁ କେଉଁ ସମାସ ରହିଛି ବ୍ୟାସବାକ୍ୟ ସହ ଲେଖନ୍ତୁ—

ଶତାବ୍ଦୀ, କାନମୋଡ଼ା, ଟଙ୍କା ପଇସା ।

୧୪.୪.୩ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଠର ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ଓଡ଼ିଆ ନାଁ ଦିଆ ଗୀତଗୁଡ଼ିକର ମହତ୍ତ୍ୱ ଉଲ୍ଲେଖ କର ।

୨. ଓଡ଼ିଆ ଢଗ ଢମାଳିଗୁଡ଼ିକର ବିଶେଷତ୍ୱ କ'ଣ ?

୩. ଲୋକକାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ପଲ୍ଲୀଜନତାର ଜୀବନ ସହିତ କିପରି ଓତପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ?

୪. ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀର ଆରମ୍ଭ ଅନେକ ସମୟରେ ପଦ୍ୟାତ୍ମକ ହେବାର କାରଣ କଣ ?

୫. ଲୋକ କାହାଣୀର ଭାଷା କିପରି ହୋଇଥାଏ ?

୬. "ମନଗଢ଼ି ଫଳ"—ଲୋକକାହାଣୀଟିରେ କି ନୀତି ସୂଚିତ ହୋଇଛି ?

୭. ପାଲା ଓ ଦାସକାଠିଆ ମଧ୍ୟରେ କି ପ୍ରଭେଦ ରହିଛି ?

୮. ଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ କେଉଁ କେଉଁ ଲୋକନାଟ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ?

୯. ପାଠରେ ଥିବା ଦଶଟି ସମାସର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଅନ୍ତୁ ?

୧୦. ପାଠରେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅବ୍ୟୟର ଉଦାହରଣ ଦିଅନ୍ତୁ ।

୧୧. ପାଠରେ ବ୍ୟବହୃତ କେତୋଟି ରୂଢ଼ି ପ୍ରୟୋଗର ଉଦାହରଣ ଦିଅନ୍ତୁ ।

୧୨. ସନ୍ଧି ବିଚ୍ଛେଦ କରନ୍ତୁ ।

(କ) ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଉତ୍‌ଥାନ, ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ।

(ଖ) ସନ୍ଧି କରନ୍ତୁ

ଦୁଃ+ଗନ୍ଧ, ଉତ୍+ମେଷ ।

୧୩. ତଳଲିଖିତ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶେଷଣ ପଦରେ ଓ ବିଶେଷଣ ପଦକୁ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦରେ ପରିଣତ କରନ୍ତୁ ।

କ୍ଲିଷ୍ଟ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଲୀଳାୟିତ, ଉପଯୁକ୍ତ, ପରସ୍ପର, ପ୍ରଧାନ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ।

୧୪. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖନ୍ତୁ ।

ନିରକ୍ଷର, ଅଳ୍ପାଂଶ, ଯୁଦ୍ଧ, ସରସ, ଜଟିଳ, ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟତା, ଆରୋହୀ, ଅର୍ଥ

୧୪.୫ ସାରାଂଶ

ଲୋକସାହିତ୍ୟ କହିଲେ ବୁଝାଏ ମୁଖ୍ୟତଃ ପଲ୍ଲୀର ସର୍ବସାଧାରଣ ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ମୌଖିକ ସାହିତ୍ୟ । ଏହା ସ୍ମୃତିରୁ ସ୍ମୃତିରେ, ମୁଖରୁ ମୁଖରେ, ଶ୍ରୁତିରୁ ଶ୍ରୁତିରେ ଓ ହୃଦୟରୁ ହୃଦୟରେ ବ୍ୟାପିଯାଏ । ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଦେଶରେ ସାହିତ୍ୟର ଆଦିରୂପ ହେଉଛି ଲୋକସାହିତ୍ୟ । ଏହା ରୂପ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତ୍ରିବିଧ—ଲୋକଗୀତ, ଲୋକକାହାଣୀ ଓ ଲୋକନାଟ୍ୟ ।

ଲୋକଗୀତର ଛନ୍ଦରେ ଅନେକ ସମୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶୃଙ୍ଖଳା ନାହିଁ । ପାହାଡ଼ି ଝରଣା ପରି ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ ଗତିରେ ଆଗେଇଯାଏ । ଲୋକଗୀତ ମଧ୍ୟରେ ଫୁଟି ଉଠିଥାଏ ସ୍ରଷ୍ଟାର ଅସାଧାରଣ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ, ସରସତା, ରସିକତା ଓ ହୃଦୟବତ୍ତା । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଗୀତ ବିଭିନ୍ନ ଵର୍ଗରେ ବିଭକ୍ତ ଯଥା ଗାଥାଗୀତିକା, କାନ୍ଦଣାଗୀତ, ଦୋଳିଗୀତ, ହୁମୋଗୀତ, ଢଇଡିପର୍ବଗୀତ, ଶିଶୁଗୀତ, ହଳିଆଗୀତ, ସ୍ତୁତି, ନାଁ ଦିଆ ଓ ଢଗଢମାଳି ଇତ୍ୟାଦି ।

ଲୋକକାହାଣୀ ହେଉଛି ରସାତ୍ମକ କଥା । ଏହାର କଥକ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର, ଗଳ୍ପସାଗର ଓ ଲୋକକଥକ । ଆଗକାଳରେ ଗଳ୍ପକଥନ ଗଳ୍ପସାଗରଙ୍କର ଏକ ବୃତ୍ତିଥିଲା । ଏମାନେ ରଜା, ସାମନ୍ତ ଓ ଜମିଦାର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଆଗରେ ଚିତ୍ତବିନୋଦନ ପାଇଁ କାହାଣୀ କହି ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନ କରୁଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ କାହାଣୀରେ ଭରି ରହିଥାଏ କଳ୍ପନାବିଳାସ, ବର୍ଣ୍ଣନାଚାତୁର୍ଯ୍ୟ, ଅଭିନୟ କଳା ଓ ସ୍ୱର ପରିବର୍ତ୍ତନର ଦକ୍ଷତା । ଅନ୍ୟ ଧରଣର କଥକ ହେଉଛନ୍ତି ଲୋକକଥକ । ଏମାନଙ୍କ କଥା କହିବାର ଢଙ୍ଗ ହିଁ ଶ୍ରୋତାର ମନକୁ ଚହଲାଇଦିଏ । କଥା କହିବାରେ ହିଁ ଏମାନେ ରାତି ପୁହାଇଦିଅନ୍ତି ଓ ଲମ୍ବାବାଟ ଚାଲିବାର କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂରକରି ଦିଅନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ସଂସ୍କୃତ ଓ ପ୍ରାକୃତ ଲୋକକାହାଣୀରୁ ସୃଷ୍ଟ । ଆଉ କେତେକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନଗଢ଼ା । ମନଗଢ଼ା ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ କଳ୍ପନାରେ ଅନୁରଞ୍ଜିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ସ୍ତରର ଲୋକମାନଙ୍କର ଚାଲିଚଳନ ଓ ଜୀବନଧାରା ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏଥିରେ ମଣିଷ ବ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ପଶୁପକ୍ଷୀ, ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ନିର୍ଜୀବ ପଦାର୍ଥ ଚରିତ୍ରରୂପେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥାନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକ ମଣିଷ ପରି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀର ଶୈଳୀ ଅତୀବ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ, ଶ୍ରୋତାର ମନକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ କାହାଣୀର ଆରମ୍ଭରେ ଓ ଶେଷରେ ପଦ୍ୟାତ୍ମକ କାହାଣୀ ଥାଏ । ଲୋକକାହାଣୀର ଭାଷା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ ତାହା ଅତୀବ ସରଳ ଓ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ହୋଇଥାଏ ।

ଲୋକନାଟ୍ୟ ମୁକ୍ତ ମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକନାଟ୍ୟରେ ଗଦ୍ୟ-ସଂଳାପ ଅପେକ୍ଷା ପଦ୍ୟସଂଳାପ ବା ସଙ୍ଗୀତ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲା । ଆଧୁନିକ ଲୋକନାଟକରେ ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ଉଭୟର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହିଛି । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକନାଟ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପାଲା, ଦାସକାଠିଆ, ଗୋଟିପୁଅ, ସୁଆଙ୍ଗ, ଗୀତାଭିନୟ ଓ ଗୀତିନାଟ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ।

୧୪.୭ ଶବ୍ଦାର୍ଥ

କଠିନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ :—

ଅଭିଜ୍ଞତା ପ୍ରସୂତ—ଅଙ୍ଗେ ଲିଭାଇଥିବା ଅନୁଭୂତିରୁ ଜାତ । ଶ୍ରୁତି ନିର୍ଭରଶୀଳ—ଶୁଣିବା ଉପରେ ଯାହା ନିର୍ଭର କରେ । ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ—ଛାଏଁ ଛାଏଁ ବାହାରି ଆସୁଥିବା । ନିଃସୃତ—ବାହାରିଥିବା । ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ—ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ । ସମବେଦନା—ସମଦୁଃଖ । ପ୍ରଭୂତ—ବହୁତ । ହୃଦୟବତ୍ତା—ହୃଦୟର ମମତା । ପଲ୍ୱଳ—ପଙ୍କିଳ ଗାଡ଼ିଆ । ସ୍ୱେଚ୍ଛିକ—ଛାଏଁ ଛାଏଁ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା, ସ୍ୱତଃ । ଅଲୌକିକ—ଲୋକ ଦ୍ୱାରା ଯାହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଜିଜ୍ଞାସା—ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା । ସଂଶୟାଚ୍ଛନ୍ନତା—ସନ୍ଦେହ, ରହସ୍ୟ । ବିଦଗ୍ଧତା—ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା । ପାରିଷଦ—ସଦସ୍ୟ । ବାଗ୍ମିତା—ଭଲ କହିପାରିବାର ଶକ୍ତି । ହସ୍ତମୁଦ୍ରା—ହସ୍ତ ଚାଳନାର ଭଙ୍ଗୀ । ଆରୋହୀ ଅବରୋହୀ—ଉପରକୁ ଉଠୁଥିବା ଓ ତଳକୁ ପଡ଼ୁଥିବା । ଯାଦୁକରୀ—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ । ଅପସଂସ୍କୃତି—ଖରାପ ଚଳଣି । ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ—ଭଲ ଭାବରେ ନବୁଝି କରୁଥିବା ବିଶ୍ୱାସ । ଉପସ୍ଥାପିତ—ପରିବେଷିତ । ରୂପାୟଣ—ଚିତ୍ରଣ । ଆଲୋକପାତ—ସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋଚନା । ଭୂୟସୀ—ବେଶି । ନିର୍ଯ୍ୟାତନ—ଅତ୍ୟାଚାର । ଅବହିତ—ଜ୍ଞାତ । ଆରଣ୍ୟକ—ଜଙ୍ଗଲୀ । ଫରି—ଢାଲ । ଛିଙ୍କର ନିଙ୍କର—ଘୃଣା । ଟୁକି—ଝିଅ । କତରା—ଛିଣ୍ଡା ଶେଯ । ନିଘା କରିଥାଏ—ଅନେଇଥାଏ । କୋଳମାରିଯାଉଥାଏ—ବରଫ ପରି ଜାଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ଲଘା—ଅତ୍ୟଧିକ । ଫସର ଫାଟିବା—ସକାଳ ହେବା । ତାଜ୍ଜିବି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ । ସଞ୍ଜିଆ—ସନ୍ଧ୍ୟା । ଶୁଆସି—ତୋଫାନ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସଂସ୍କରଣ—କ୍ଷୁଦ୍ରରୂପ । ପିପାସା—ପିଇବାର ଇଚ୍ଛା, ଇଚ୍ଛା । ତୃପ୍ତ—ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ—ପ୍ରଧାନ । ବୈଚିତ୍ର୍ୟ—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । କ୍ଷିତି—ପୃଥିବୀ । ଗିଲିଟି—ତମ୍ବା ବା ପିତଳରେ ତିଆରି । ମଲ—ପାଦରବଳା । ରଜକ—ଧୋବା । ଛାରପୋକ—ଓଡ଼ଶ । ଭେକ—ବେଙ୍ଗ । କୀଟ—ପୋକ । ଦିଶ—ଦିଗ । ବିରତି—ନିବୃତ୍ତ । ଅଡ଼ିଏ ଗଞ୍ଜାମ ଓ ନୟାଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶସ୍ୟ ପାଇଁ ମାପ ବିଶେଷ, କାଠ ବା ବାଉଁଶରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ତୁମ୍ବ ଅଡା । ଶ୍ୱେତବଣିକ—ଇଂରେଜ । କ୍ରୂର—ନିଷ୍ଠୁର । ଦୀପ୍ତ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ପରପଞ୍ଚ—(ଏହାର ଗଦ୍ୟରୂପ ପ୍ରପଞ୍ଚ) କୁତ୍ସିତ, କଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର । ବୋଡ଼ିଏ—ମାପ ବିଶେଷ, ଏକ ତୁମ୍ବର ଏକ ଅଷ୍ଟମାଂଶ ।

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଟିପ୍ପଣୀ :—

ଗାଥା—ଗାଥାର ମୂଳଅର୍ଥ ହେଉଛି ଗାନ କରାଯାଉଥିବା ସାହିତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଶବଟି ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ କଥା ବା କାହାଣୀ ଅର୍ଥରେ ଓ କାହାଣୀ-ଭିତ୍ତିକ ଗୀତ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଗାଥାଗୀତିକା ହେଉଛି ସେହି ଗୀତିକା ଯହିଁରେ କାହାଣୀଟିଏ ଥାଏ ।

ପାଇକାଳି କାନ୍ଦଗୀତ—ଅନୁଗୁଳ ଅଞ୍ଚଳର ଝିଅମାନେ ଶାଶୁଘରକୁ ଗଲାବେଳେ କାନ୍ଦିକାନ୍ଦି ଏହି ଗୀତ- ଗାଇ ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନ ଓ ଗ୍ରାମଜନମାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁକୁ ଅଶ୍ରୁସଜଳ କରିଦିଅନ୍ତି । ଏହା ଆକୃତିରେ ଗଦ୍ୟ ହେଲେ ହେଁ ଝିଅମାନେ ଏପରିଭାବରେ ସ୍ୱରଲହରୀ ଗାଆନ୍ତି ଯେ ଏହାକୁ କେହି ଗଦ୍ୟ ବୋଲି କହିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଛନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ତେଣୁ ଏହାକୁ ଗଦ୍ୟଗୀତ କୁହାଯାଇପାରେ । ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ କବିତାର ଆଦ୍ୟ ଓଁକାର ରୂପେ ପାଇକାଳି କାନ୍ଦକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଏପରି ଗୀତରୁ ଦାଣ୍ଡିବୃତ୍ତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥାଇପାରେ । ଏହାର ପାଦ ଏତେ ଦୀର୍ଘ ଯେ ଗୋଟିଏ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଗାଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ପ୍ରତିପାଦର ଅକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟା ସମାନ ନୁହେଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦ ସ୍ୱୟଂସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଦର ମେଳ ପାଇଁ ପ୍ରଥମ ପାଦ ଅପେକ୍ଷା ରଖେ ନାହିଁ । ଏହାର ଭାଷା ଖାଣ୍ଟି ଅନୁଗୁଳୀ ।

ହୁମୋଗୀତ—ହୁମୋ ହେଉଛି ଏକ ସମ୍ବଲପୁରୀ ଶବ୍ଦ । ହୁମୋ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ । ଏଥିରେ ବାଳିକାମାନେ ଦୁଇଦଳ ହୋଇ ପରସ୍ପରଠାରୁ କିଛି ଦୂରରେ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରଥମଦଳର ବାଳିକାମାନେ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଅପରଦଳ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତି ଓ ପୁଣି ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ଲେଉଟି ଆସନ୍ତି । ତାପରେ ଅନ୍ୟ ଦଳର ବାଳିକାମାନେ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ସେହିପରି କରନ୍ତି ।

ଚଇତିପର୍ବଗୀତ—ଚଇତିପର୍ବ ପ୍ରଧାନତଃ ଧାଙ୍ଗଡ଼ାଧାଙ୍ଗଡ଼ୀମାନଙ୍କର ଏକ ଉତ୍ସବ । ନୂଆକରି ବାହା- ହୋଇଥିବା ଧାଙ୍ଗଡ଼ାଧାଙ୍ଗଡ଼ୀମାନେ ଏଥିରେ ଯୋଗଦିଅନ୍ତି । ଚଇତମାସ ସାରା ସେମାନେ ନାଚିନାଚି ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି । ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ଓ ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ମଧ୍ୟରେ ଗୀତ ପ୍ରତି- ଯୋଗିତା ହୁଏ । ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ହାରିଲେ ଧାଙ୍ଗଡାକୁ ବିଭାହୁଏ । ଏହି ଗୀତରେ ପ୍ରଥମେ ବନ୍ଦନା ଥାଏ । ପରେ ପରେ ଯୌବନର ଉନ୍ମାଦନାମୂଳକ ଭାବନା, ଆବେଗ ଓ ଉନ୍ମାଦନା ଗୀତରେ ଫୁଟିଉଠେ ।

ନାଁ ଦିଆଗୀତ—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ଗୋଳକ ଧନ୍ଦା । ଗୀତରେ ରହସ୍ୟାଚ୍ଛନ୍ନ କରି ବକ୍ତବ୍ୟଟିଏ ଉପ- ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ । ଏହି ବକ୍ତବ୍ୟର ମୂଳ ବା କେନ୍ଦ୍ର କିଏ ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଏହି ନିର୍ଣ୍ଣୟରେ ନାଁଟିଏ ଦିଆଯାଏ । ଯଥା :

"ଆସିଲା ବଡ଼ ଚଢ଼େଇ, ବସିଲା ପକ୍ଷ ମେଲେଇ
ଧଇଲା ମାଛ, ଖାଇଲା ନାଇଁ ।"

ପ୍ରଶ୍ନ—କିଏ ?

ଉତ୍ତର—ଜାଲ ।

ପାଳିଭାଷା—ଏହା ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ସୃଷ୍ଟିଲାଭ କରିଥିବା ଏକ ମଧ୍ୟକାଳୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା । ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୫୦୦ରୁ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୨୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହାର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ବୁଦ୍ଧଦେବ ଏହି ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ଧର୍ମବାଣୀ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଏହି ଭାଷାରେ ଅଶୋକଙ୍କର ଅନେକ ଅନୁଶାସନ ଖୋଦିତ ହୋଇଛି ।

ପ୍ରାକୃତଭାଷା—ଏହା ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ସୃଷ୍ଟିଲାଭ କରିଥିବା ଏକ ମଧ୍ୟକାଳୀନ ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା । ଏହା ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୨୦୦ରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୫୦୦ ଅବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଏହା ସ୍ଥାନ ଭେଦରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ, ଶୌରସେନୀ, ମାଗଧୀ, ପୈଶାଚୀ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧମାଗଧୀ ଏହିପରି ପାଞ୍ଚଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଭାଷାରେ ହାଳଙ୍କ 'ଗାହା ସତସଇ' ଓ ରାଜ ଶେଖରଙ୍କର 'କର୍ପୂରମଞ୍ଜରୀ' ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚିତ ହୋଇଅଛି ।

୧୪.୬ ପଠନ ଅଭ୍ୟାସ

୧. ଲୋକଗୀତ, ଲୋକକାହାଣୀ ଓ ଲୋକନାଟ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଯାହା ଉପକ୍ରମଣିକାରେ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି, ଧ୍ୟାନ ସହକାରେ ପଢ଼ନ୍ତୁ । ଓଡିଶା ବାହାରେ ଓଡିଆ ଲୋକସାହିତ୍ୟ କିପରି

ଗବେଷକମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିପାରିଛି, ପଢ଼ି ମନେରଖନ୍ତୁ ।

୨. ପାଠର କେଉଁ ପୃଷ୍ଠାରେ କେଉଁ ଅନୁଚ୍ଛେଦ (**Paragraph**)ଟି ଆପଣଙ୍କୁ କାହିଁକି ଭଲ-ଲାଗୁଛି, ଲେଖନ୍ତୁ ।

୩. 'ମନ ଗୁହି ଫଳ' କାହାଣୀଟି ପଢ଼ି ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତର ନିଜଭାଷାରେ ଲେଖନ୍ତୁ—

(କ) ବୁଢ଼ୀବାବାଜୀ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ ଠାକୁର ବୋଲି କାହିଁକି ଭାବିଲା ?

(ଖ) ଅନ୍ଧୁଣୀ ବୁଢ଼ୀ କିପରି ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଲାଭକଲା ?

(ଗ) ହରିଆକୁ କାହିଁକି ସୁପୁତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯିବ ?

(ଘ) ଭଜିଆକୁ କାହିଁକି କୁପୁତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯିବ ?

୪. ପାଠଟି ପଢ଼ି ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବନାନ ଠିକ୍ ଅଛି କି ନାହିଁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖନ୍ତୁ—

ପଲ୍ଲୀ, ଗୋଷ୍ଠୀ, ଚରିତ୍ରାର୍ଥ, ପଞ୍ଚବସ୍ତ, ଓତପୋତ, ପରିଚ୍ଛେଦ, ରୂପାୟଣ, ଝୁମାଗୀତ, ପାଞ୍ଚକାଳି, ସଂପ୍ରତିକ, ଭାଲୁକୁଣୀ, ବେଶୀ ।

୫. ପାଠଟି ପଢ଼ି ତଳଲିଖିତ ଉକ୍ତିରେ ଭୁଲଥିଲେ ବାହାର କରନ୍ତୁ ।

(କ) ଢଗଢମାଳିଗୁଡ଼ିକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ, ସର୍ବଦା ପଦେ କି ଦିପଦ ।

୬. ଆପଣଙ୍କ ପାଠରେ କେତେକ ଶବ୍ଦ ରହିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ବୁଝାଉଥିବା ଶବ୍ଦ ତଳେ ଦିଆଯାଇଛି, ମୂଳଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ପାଠରୁ ବାଛନ୍ତୁ ।

କ୍ରନ୍ଦନ, ଅକ୍ଷର ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞ, ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଅଙ୍ଗେ ଲିଭାଇଥିବା ଅନୁଭୂତିରୁ ଜାତ, ଛାଏଁ ଛାଏଁ ବାହାରି ଆସୁଥିବା, କାନରୁ କାନରେ, ରସହୀନ ।

୭. ପାଠଟି ପଢ଼ି ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ବାଛି ଲେଖିରଖନ୍ତୁ ଓ ପ୍ରକାଶ ପଦ୍ଧତି ମନେରଖନ୍ତୁ । କାରଣ ଏଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମଶଃ ଲୋପ ପାଇଯାଉଛି :—

ମନକୁ ବହଲାଇ ଦିଅନ୍ତି, ବାଜା-ସଜା, ବୁଦ୍ଧିର ଗୁଷ, ଏସନ, ମାଲପା, କାହାଣ, ଧାନ-ଚକେ, ଦିଅନ୍ତି ପଣି, ଜାତିରେ ମାଗୁଣି, ନଇଲେ, ଆଇର, ସ୍ତ୍ରାହାନ, କୃତ୍ୟ, ଅଦଙ୍ଗ, ଫେଡ଼ି (ଖୋଲି), ସୁଆର, ପୁଣ, ବେଶ୍ ଜମେ, ଖିଅ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ନିଆର, ଧାମ (ଠିକଣା) କଥାଣି; ଠୁର, ଭିଆ (ବିବାହ), ରୁଟ୍‌କିନି, ଲାଖି ରହିଲା ପରି, କୋଲମାରି ଯାଉଥାଏ, ଲଙ୍ଘା, ହେଁସ, ଟୁକିଦେଇ, ମଞ୍ଜ ଥରିଯାଉଥାଏ, ଆଉଟୁ ପାଉଟୁ, ହେନି (ଘେନି, ସହିତ), ଆନ, ଗେବିବୁ, ଶୁଆସି ।

୧୪.୮ ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀର ଉତ୍ତର

୧. ନାଁଦିଆ ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଏକ ଗୋଲକଧନ୍ଦା । ଗୀତରେ ରହସ୍ୟାଚ୍ଛନ୍ନ କରି ବକ୍ତବ୍ୟଟିଏ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏଥିରେ ଉପମା ମାଧ୍ୟମରେ ମୂଳ ବକ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ଖୋଜିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଆକାରରେ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର । ପଦେ ବା ଦୁଇପଦ ଭିତରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସୀମିତ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ—

ଆସିଲା ବଡ ଚଢ଼େଇ, ବସିଲା ପକ୍ଷ ମେଲେଇ

ଧଇଲା ମାଛ, ଖାଇଲା ନାଇଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—କିଏ ?

ଉତ୍ତର—ଜାଲ ।

୨. ଓଡ଼ିଆ ଢଗଢମାଳିଗୁଡ଼ିକ ନୀତିଶିକ୍ଷାମୂଳକ । ଭାଷା ସରଳ ଓ ସାବଲୀଳ । ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଉର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ । ଏହାକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡେନାହିଁ । ଏଗୁଡ଼ିକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ, ବେଳେ-ବେଳେ ପଦେ କି ଦିପଦ । ଏଥିରେ ନୀତିବାଣୀ ଛଡା ବାସ୍ତବ ଘଟଣା ଓ ଭବିଷ୍ୟତବାଣୀ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଅନୀତି ପ୍ରତି ବ୍ୟଙ୍ଗ ଓ ହାସ୍ୟରସ ଭରି ରହିଥାଏ । ଅତୀବ ସାରଗର୍ଭକ ଓ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଗୁଡ଼ିକରେ ରହିଛି ଚିରନ୍ତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ।

୩. ଲୋକକାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏଗୁଡ଼ିକ ପଲ୍ଲୀ ଜନତା ଦ୍ୱାରା ପଲ୍ଲୀ ଜନତା ପାଇଁ ସୃଷ୍ଟିଲାଭ କରିଥାଏ । ଏଥିରେ ପଲ୍ଲୀ ଜନତାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ପାରିବାରିକ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ନିଖୁଣଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏଥିରେ ରାଜ ପରିବାରର ଚରିତ୍ର ଓ ଇତର ଚରିତ୍ର ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନର ପରୋକ୍ଷଚିତ୍ର ଏଥିରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଅନେକ ଭାଗ କଳ୍ପନା ରହିଥାଏ ସତ କିନ୍ତୁ ଅଧିକ ଭାଗ ବାସ୍ତବ । ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନକୁ ସୁସ୍ଥ ସୁନ୍ଦର ନୀତିନିଷ୍ଠ ଆଦର୍ଶ କରି ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ଏଥିରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଇଙ୍ଗିତ ରହିଥାଏ । ସିଂହ, ବାଘ, ଭାଲୁ, ବିଲୁଆ, ମାଙ୍କଡ଼, ସାପ, ମୂଷା, କୋଇଲି, ନଈ, ପାହାଡ଼, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ସମୁଦ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଇତର ପ୍ରାଣୀ ଉଦ୍ଭିଦଜାତ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ପଦାର୍ଥ ସବୁ ପଲ୍ଲୀ ମଣିଷ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିଥାଆନ୍ତି । ପଲ୍ଲୀର ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗୀ, ଜାଗାଘର, ଚଉପାଢ଼ୀ, ଓସାରିଆ ପିଣ୍ଡା, ଓସାରିଆ ଅଗଣା, ଦାଣ୍ଡ ପଡ଼ିଆ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ପଲ୍ଲୀର ଲୋକମାନେ ଏକାଠି ହୋଇଗଲେ ଲୋକକାହାଣୀ ବେଶ୍ ଜମେ । ପଲ୍ଲୀର ଜନତା ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାରେ ଲମ୍ବାବାଟ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ବେଳେ, ସଡକରେ ଶଗଡ଼ ବାହୁଥିବା ବେଳେ, ବିଲବନ୍ଧା ଓ ଧାନକଟା ବେଳେ ଏକତ୍ର ବିଶ୍ରାମ ବେଳେ ଲୋକକାହାଣୀର ଖିଅ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କେଉଁଠି କେତେବେଳେ ସରିବ କହିବା କଠିନ । ଏହିଭଳି ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀ ପଲ୍ଲୀ ଜନତାର ଜୀବନଧାରା ସହ ଓତପ୍ରୋତ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ।

୪. ଶ୍ରୋତାର ମନକୁ କାହାଣୀ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ କଥକ କାହାଣୀର ଆରମ୍ଭ ପଦ୍ୟାତ୍ମକ କରି କଥନିକା ବା କଥାଣିଟିଏ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାନ୍ତି । ଯଥା—

କଥାଟିଏ କହୁଁ	—	କଥାଟିଏ କହୁଁ
କିସ କଥା ?	—	ବେଙ୍ଗକଥା
କି ବେଙ୍ଗ ?	—	ଠୁଟାବେଙ୍ଗ
କି ଠୁଟା ?	—	ବ୍ରାହ୍ମଣମରା
କି ବ୍ରାହ୍ମଣ ?	—	ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ
କି ଶୁଦ୍ଧ ?	—	ପିଠା ମଧ୍ୟ
କି ପିଠା ?	—	ତାଳ ଗଇଁଠା
କି ତାଳ ?	—	ସୋରିଷ ମାଳ
କି ସୋରିଷ ?	—	ଅଣ ସୋରିଷ
କି ଅଣ ?	—	କିଆବାଣ
କି କିଆ ?	—	ରଜାଭିଆ । ଇତ୍ୟାଦି ।

୫. ଲୋକକାହାଣୀର ଭାଷା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟଥିବାରୁ ତାହା ଅତୀବ ସରଳ ହୋଇଥାଏ, ଏଥିରେ ମିଷ୍ଟତା ଥାଏ, କିନ୍ତୁ କ୍ଲିଷ୍ଟତା ନଥାଏ । ଏହି ଭାଷା ହୃଦୟକୁ ଛୁଇଁବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଲାଖି ରହିଯାଏ । ଶ୍ରୋତା ଏପ୍ରକାର ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗକରି କଥକ ସାଜେ । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀର ଭାଷା ଶ୍ରୋତାକୁ କଥକରେ ପରିଣତ କରେ ।

୬. 'ମନରୁହିଁ ଫଳ'—ଲୋକକାହାଣୀରେ ହରିଆ ଓ ଭଜିଆ ଦୁଇଟି ଯୁବକଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯାଇଛି ଯେ ଯାହାର ମନ ଭଲ ସେ ଭଲ ଫଳପାଏ ଓ ଯାହାର ମନ ମନ୍ଦ ସେ ମନ୍ଦ ଫଳପାଏ ।

ହରିଆର ମା ବୁଢ଼ୀ ଅନ୍ଧୁଣୀ ଓ ଭିକାରୁଣୀ । ମା'ର ଜିଦ୍ ଅନୁସାରେ ହରିଆ ତାକୁ ଜଙ୍ଗଲରେ ଗୋଟିଏ ଝାଟିମାଟିର କୁଡ଼ିଆ କରି ରଖିଲା । ପର ଦୁଆରେ ଖଟିଖଟି ବାର ଛିଙ୍କାରନିଙ୍କାର ପାଇ ଯାହା ଦି ପଇସା ଆଣେ ସେଇଥିରେ ଚାଉଳ ଦି ମୁଠା ଆଣି ହାଣ୍ଡିରେ ଫୁଟାଏ ଓ ମା'କୁ ଗଣ୍ଡିଏ ଗଣ୍ଡିଏ ଭାତ ଦେଇ ଆସୁଥାଏ । ବୁଢ଼ୀ ସେ ଖଣ୍ଡିକ ଟୁକି ଠାକୁରଙ୍କୁ ଡାକି ଡାକି କତରାରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଦିନେ କୁଆଡ଼ୁ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଅଦିନିଆ ମେଘ ଘଡଘଡି ଚଡ଼ଚଡ଼ି ମାଡ଼ିଆସିଲା । ଚାରିଆଡେ କିଟିକିଟି ଅନ୍ଧାର । ଏଭଳି ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ହରିଆ ଅନ୍ଧାରରେ ଦରାଣ୍ଡି ଦରାଣ୍ଡି ମା' ପାଖକୁ ଆସିଲା । ମା' ପାଇଁ ଚାଉଳ ଦି'ଟା ଫୁଟାଉଛି—ଭୋକିଲା ବାବାଜୀ ଦି' ଜଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ନିଜେ ଭୋକରେ ରଖି ମାପୁଅ ଦୁହେଁ ଅତିଥିଙ୍କୁ ଆହାରଦେଲେ ଓ ଶୋଇବାକୁ ଛିଣ୍ଡାହେଁସ ଖଣ୍ଡିକ ପାରିଦେଲେ । ସକାଳେ ଦେଖିଲାବେଳକୁ ଆଉ ବର୍ଷାପବନ ନଥାଏ । ବୁଢ଼ୀର ଆଖିଖୋଲି ଯାଇଥାଏ, ଝାଟିମାଟିର କୁଡ଼ିଆ ରାଜଉଆସଠୁଁ ବଳି ଦିବ୍ୟସୁନ୍ଦର କୋଠାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଧନଦରବରେ ପୂରିଉଠୁଥାଏ ।

ହରିଆ ଗାଁର ଭଜିଆ ଗଉଡ । ତା' ମା ବୁଢ଼ୀ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧୁଣୀ । ଗାଈ ଚରାଇବାକୁ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଆସି ଭଜିଆ ହରିଆଠାରୁ ସବୁ ଘଟଣା ଶୁଣିଲା । ତା' ମାର ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାକୁ ଘୋଷାଡ଼ି ଘୋଷାଡ଼ି ନେଇ

ଜଙ୍ଗଲରେ ପତ୍ର କୁଡ଼ିଆଟିଏ ବନେଇ ସେଇଠି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଲା । ଦିନେ ଅଦିନ ମେଘ, ଘଡ଼ଘଡ଼ି, ଚଡ଼ଚଡ଼ି ମାଡ଼ି ଆସଲା । ମା' ପୁଅ ଦୁହେଁ ଘରେ ରେଷେଇ କରି ବସିଥାଆନ୍ତି । ତା ଗାଁର ଶୁକୁରିଆ ମା ସତୁରୀ ବରଷର ବୁଢ଼ୀ ନେତି ମାଉସୀ ଜଙ୍ଗଲକୁ କାଠ ଗୋଟେଇ ଆସିଥିଲା । ଧୋଡ଼ାରେ ଖସି ଗୋଡ଼ ଜଖମ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଓଦା ସରସର ଦେହରେ ଘୁଷୁଡ଼ି ଘୁଷୁଡ଼ି ଆସି ଭଜିଆ ମା' କୁଡ଼ିଆରେ ଟିକେ ଆଶ୍ରା ରହିଲା । ଭଜିଆ ଛିଙ୍କର ନିଙ୍କର ହୋଇ ବାରକଥା କହିଲା । ବୁଢ଼ୀର ପେଟ ଭୋକରେ ଜଳୁଥାଏ । ମୁଠିଏ ଆହାର ମାଗିଲା । ଭଜିଆ ଚଢ଼ିମଢ଼ି ହୋଇ ବୁଢ଼ୀକୁ ସେଠାରୁ ତଡ଼ିଦେଲା । ରାତି ପାହିଲା ବେଳକୁ କୁଡ଼ିଆ ପାଖ ଆମ୍ବ ଗଛଟା ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ତା ତଳେ ଚିପିହୋଇ ଭଜିଆ ମରି ଶୋଇଥାଏ । ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ଯେ, ଯା' ମନ ଯେମିତି, ତା' ଫଳ ସେମିତି । ଅର୍ଥାତ୍ ମନରୁହିଁ ଫଳ । ଏହି କାହାଣୀ-ଟିର ନାମକରଣ ଯଥାର୍ଥ ।

୭. ପାଲା ଦଳରେ ଗାୟକ, ବାୟକ ଓ ପାଳିଆ ମିଶି ପାଞ୍ଚ ଛଜଣ ଥା'ନ୍ତି । ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପୋଷାକ ପରିଛଦରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଗାୟକ ହାତରେ ଚାମର, ଗିନି ଧରିଥାନ୍ତି । ବାୟକ କାନ୍ଧରେ ମୃଦଙ୍ଗ ଝୁଲୁଥାଏ । ପାଳିଆମାନଙ୍କ ହାତରେ ଥାଏ ଝାଞ୍ଜ କରତାଳ । ପୁରାଣ କାବ୍ୟରୁ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଓ ପଦ୍ୟାଂଶ ଆହରଣ କରି ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ରାଗ ରାଗିଣୀରେ ବିଭିନ୍ନ ଗୀତ ଅଭିନୟ ମାଧ୍ୟମରେ ପରିବେଷଣ କରିଥାନ୍ତି । ପାଲା ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଠିଆପାଲା ଓ ଗାଦିପାଲା । ଉଭୟ ପ୍ରକାର ପାଲାରେ ସତ୍ୟପୀର ବା ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କର ପୂଜାର ବିଧାନ ଥାଏ ।

ଦାସକାଠିଆରେ ଜଣେମାତ୍ର ଗାୟକ ଓ ଜଣେମାତ୍ର ପାଳିଆ ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୁଇଟି କାଠିକୁ ଆଙ୍ଗୁଳି ମଝି ସାହାଯ୍ୟରେ ବଜାଇ ଗୀତଗାନ କରିଥାନ୍ତି । ପାଲା ପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାଜା ଏଥିରେ ନଥାଏ । ଗାୟକ ଓ ପାଳିଆ ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କର ପୂଜା କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଦାସକାଠିଆର ଗାୟକ ପାଲାର ଗାୟକ ପରି ପୁରାଣ କାବ୍ୟରୁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ପଦ୍ୟାଂଶ ଆହରଣ କରି ବିଭିନ୍ନ ରାଗ ରାଗିଣୀରେ ଅଭିନୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ଦାସକାଠିଆକୁ ପାଲାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସଂସ୍କରଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ ।

୮. ଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଲୀଳା, ସୁଆଙ୍ଗ, ଗୀତାଭିନୟ ଓ ଗୀତିନାଟ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

୯. (୧) ଲୋକଗୀତ (ଲୋକମାନଙ୍କର ଗୀତ)—ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁରୁଷ
(୨) ଉତ୍ଥାନପତନ (ଉତ୍ଥାନ ଓ ପତନ)—ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ
(୩) ଅଧର୍ମ (ନ ଧର୍ମ)—ନଞ୍ ତତ୍ପୁରୁଷ
(୪) ଦୀପପେଲା (ଦୀପକୁ ପେଲେ ଯେ)—ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ
(୫) ସଂସ୍କୃତପୁରାଣ (ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ପୁରାଣ)—ମଧ୍ୟପଦ ଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ
(୬) ମହାଭାରତ (ମହାନ ଅଟେ ଭାରତ)—କର୍ମଧାରୟ
(୭) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ (ଅକ୍ଷିର ସମୀପ)—ଅବ୍ୟୟୀଭାବ
(୮) ଷୋଳପାଲା (ଷୋଳପାଲାର ସମାହାର)—ଦ୍ୱିଗୁ
(୯) ଗଦ୍ୟପ୍ରଧାନ (ଗଦ୍ୟପ୍ରଧାନ ଯହିଁରେ)—ବହୁବ୍ରୀହି
(୧୦) ଅହିଂସାଭେରୀ (ଅହିଂସାରୂପକ ଭେରୀ)—ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ

୧୦. ପଦାନ୍ୱୟୀ ଅବ୍ୟୟ—ବୋଲି, ଇତ୍ୟାଦି, ପ୍ରଭୃତି, ପରି, ଅନୁଯାୟୀ, ମଧ୍ୟ
ସଂଯୋଜକ ଅବ୍ୟୟ—ଓ, ଏବଂ
ବିଯୋଜକ ଅବ୍ୟୟ—କିନ୍ତୁ, ତେବେ
ପରିମାଣସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ—ଏତେ, ଅତି, କେତେକ, ବେଶି, କେବଳ, ଟିକିଏ, କିଛି, ମାତ୍ର, କେତେ
ସମୟସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ—ଯେବେ, ତେବେ, କେତେବେଳେ
ନିଷେଧାତ୍ମକ ଅବ୍ୟୟ—ନା
ସାଦୃଶ୍ୟାତ୍ମକ ଅବ୍ୟୟ—ଏସନ, ଏମିତି, ଯେମିତି
ବୀପ୍‌ସାର୍ଥକ ଅବ୍ୟୟ—ଯେତେ ଯେତେ, ଥାଉ ଥାଉ
ବିକଳ୍ପସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ—ନଇଲେ, କି [ମରେକି ସତେ]
ସମ୍ମତିସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ—ହଁ
କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ ଅବ୍ୟୟ—ଲୁଟ୍‌କିନି, ଭଲେ, କାଳକ୍ରମେ

ଧ୍ୱନ୍ୟାନୁକାରୀ ଅବ୍ୟୟ—କିଟିକିଟି, ଠକ୍‌ଠକ୍, ଥୁରୁଥୁରୁ, ଗଦଗଦ, ଘୁଘୁ, ସୁସୁ, ଝିମିଝିମି, କଟକଟ

ଭାବବାଚକ ଅବ୍ୟୟ —ଆହା

ସମ୍ବୋଧନସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ—ଲୋ, ହେ, ରେ, ଗୋ, ହଇରେ, ହଇଲୋ

ପ୍ରଶ୍ନସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ—କିଆଁ, କେଉଁ, କିସ

ପଦବିକାରମୂଳକ ଅବ୍ୟୟ—କାନ୍ଦୁଣ୍ଡୁମାନ୍ଦୁଣ୍ଡୁ, ଚକ୍ମକ୍

ସମଶ୍ରେଣୀୟ ପଦ ସଂଯୋଜନାମୂଳକ—ଝାଟିମାଟି, ଧନଦରବ

ଆଳଙ୍କାରିକ ଅବ୍ୟୟ—ତ, ଯେ, ସିନା, ଟି

୧୧. (୧) କ୍ରିୟାହୀନ ରୂଢ଼ି—ଛ ତିଅଣ ନ ଭଜା, ବେଦରେ ଗାର, ଆଗଚଲା, ଆଗବୋଲା, ପର ଗାଈଦୁହାଁ, ଦୀପପେଲା ।

(୨) କ୍ରିୟାଯୁକ୍ତ ରୂଢ଼ି—ହାଣ୍ଡିରେ ଚାଉଳ ଫୁଟାଇବା, କୋଳମାରିଯିବା, ଫସର ଫାଟିବା, ପେଟ ଶୋକରେ ଜଳିବା, ଗୋଡହାତ ଝିମିଝିମି ମାରିଯିବା, ପାନଖାଇ, ମନଫୁଲାଇ ଚାଲିବା, ପେଟରେ ଓଦାକନା ଦେବା, ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ିବା, ଘଟଛୁଟିବା ।

(୩) ଉପମାଯୁକ୍ତ ରୂଢ଼ି ବା ତୁଳନାତ୍ମକ ରୂଢ଼ି—ବୋଲନ୍ତି ଦେଉଳ ପରି ଆଣିଛି ମାଡ଼ି, ଶତ୍ରୁଙ୍କ ପ୍ରାୟ ମୋତେ ମଣିଛି ବିଷ ।

୧୨. (କ) ନିଃ+ଦେଶକ, ଉତ୍+ସ୍ଥାନ, ଚଳତ୍+ଚିତ୍ର

(ଖ) ଦୁର୍ଗନ୍ଧ, ଉନ୍ମେଷ ।

୧୩. କ୍ଳେଶ, ଧୀର, ଲୀଳାୟନ, ଉପଯୋଗ, ପାରସ୍ପରିକ, ପ୍ରାଧାନ୍ୟ, ସ୍ପଷ୍ଟ ।

୧୪. ସାକ୍ଷର, ଅଧିକାଂଶ, ଶାନ୍ତି, ନୀରସ, ସରଳ, ସୁବୋଧ୍ୟତା, ଅବହେଳା, ଅନର୍ଥ ।

୧୪.୯ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ—

(କ) ଲୋକଗୀତ ମଧ୍ୟରେ କେଉଁ କେଉଁ ଗୀତ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ?

(ଖ) ଲୋକଗୀତ କିପରି ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥାଏ ?

(ଗ) ଗଳ୍ପସାଗରଙ୍କର ବେଶଭୂଷା କିପରି ?

(ଘ) ଲୋକନାଟ୍ୟ କିପରି ସ୍ଥାନରେ ଅଭିନୀତ ହୁଏ ?

(ଙ) ପଥକ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଲୋକଗୀତ ଓ ଲୋକକାହାଣୀ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି ଅଧିକ ଉପାଦେୟ ?

୨. ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ସୁଚିନ୍ତିତ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ—

(କ) ଲୋକଗୀତ ଓ ଲୋକକାହାଣୀ ମଧ୍ୟରେ କି ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି ?

(ଖ) ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସାହିତ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜୀବନଧାରା କିପରି ରୂପାୟିତ ହୋଇଛି ?

(ଗ) ଗଳ୍ପସାଗର ଓ ଲୋକକଥକ ମଧ୍ୟରେ କି ମୁଖ୍ୟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି ?

୩. କେଉଁ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କୁହାଯାଇଛି ଲେଖନ୍ତୁ—

(କ) ମଥା ବାନ୍ଧି ଜାଣିଲେ ସୁନ୍ଦର । କଥା କହି ଜାଣିଲେ ସୁନ୍ଦର ।

(ଖ) କିନ୍ତୁ ତାହା ହିଁ ଜାତିର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭାବନାକୁ ରୂପାୟିତ କରିଥାଏ ।

(ଗ) ଏଥିରେ ବୁଦ୍ଧିର ପରୀକ୍ଷା ହୋଇଥାଏ ।

(ଘ) ଭାଗ୍ୟ ଆଗରେ ମଣିଷର ସବୁ ଶକ୍ତି ହାର ମାନିଯାଏ ।

(ଙ) ସତ୍ୟ ସହିତ ଆଦର୍ଶ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକାହାଣୀର ମୁଖ୍ୟ ଉପଜୀବ୍ୟ ।

(ଚ) ସେଥିରେ ମିଷ୍ଟତା ଥାଏ, କିନ୍ତୁ କ୍ଳିଷ୍ଟତା ନଥାଏ ।

୪. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ଲେଖି ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ—

ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ, ଜୀବନ-ଜିଜ୍ଞାସା, ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ, ଚରିତ୍ରବତ୍ତା, ଆଧିପତ୍ୟ, କଳାତ୍ମକ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ବୋଧ, ପଲ୍ଲବ, ଅବାସ୍ତବତା ।

୫. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖନ୍ତୁ—

ଅନ୍ୟ, ସୃଷ୍ଟି, ଖ୍ୟାତି, ଅର୍ଜନ, ଉପଯୁକ୍ତ, ଆକର୍ଷଣ, ଦୀର୍ଘ, ସାର୍ବଜନୀକ, ବିଷ, ପର, ଭର୍ତ୍ତି ରା, ବୃହତ୍, ବଳିଷ୍ଠ, କଳ୍ପନା, ଚୋରି ।

୬. ଏକପଦରେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ—

ଜୀବନ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ଯାହାକୁ ଦୁଃଖରେ ଲାଭ କରଯାଏ, ବିଦେଶରୁ ଆଗତ ଯେ, କୌତୂହଳ ଜନ୍ମାଏ ଯେ ।

୭. ନିମ୍ନଲିଖିତ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କରି ଲେଖନ୍ତୁ—

(କ) କାଠରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ପୋଲ ସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ ।

(ଖ) ଇତିହାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତରେ ଯେତେ ପ୍ରଦେଶ ଅଛି, ଓଡ଼ିଶା ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ।

(ଗ) ଜୀବନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା ଯୋଗୁଁ ସେ ବହୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ।

୮. ଅର୍ଥଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଇ ଦିଅନ୍ତୁ—

(କ) ନିତି, ନୀତି; (ଖ) ଜାତ, ଯାତ; (ଗ) ଶୀଳ, ଶିଳ, (ଘ) ସୂଚୀ, ଶୁଚି ।

୯. ଭ୍ରମସଂଶୋଧନ କରନ୍ତୁ—

ମନଭାବ, ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ, ସମ୍ମାନୀୟ, ଆଶୀଷ, ଯାତାୟତ, ଆନୁସଙ୍ଗିକ, ଅଞ୍ଜଳୀ, ଅନୁସୂୟା, ପ୍ରତିଯୋଗୀତା ।